МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 74 (4087). | ШИНАРДИ, 22 июнь 1965 шу. | Мах 2 кеп.

ПАЙДА ЭЦА ЛОАМАН ДАЬГIЕНЕХ

КПСС ЦК мартовски Пленума решенешца хьалхле а лелаеш, республика хьайбаш леладераша доккхий декхараш тIаийцад семилетка тIеххьарча шера. Уж толамца кхоачашдара керттерча хьалех цаI да — дика доакъарий база Iалашъелга. Цу хьакъехьа йоккха ганз я лоаман даьгIенаш. Вай республике 257 эзар гектар я уж. Геттара дарегIа а дика а доакъар да из. Республика цхьадолча боахамаша кхетамца пайда эц лоаман даьгIенех. Даьча лоархIамаша хьахьокх лоаман даьгIенашка 100 эзар бежани 200 эзар жаи доажаде йиш йолга. Цул совгIа, цига доажадеча хьайбашта лазараш кIезигагIа хул, хIаьта царна геттара сиха тIакхет дулх.

ДIадахача шера лоаман даьгIенашка доажадар бахьан долаш республика колхозийи совхозийи доаханна кхо эзар тонн совгIа дулх тIакхийтар. Юкъера лаьрхIача 129 дийнахьа доахан доажадаьча хIара скотнико 54 центнер дулх тIакхетийтар. Белгалдаккха деза лоаман даьгIенашка доахан доажадеш тIакхета дулх шаьрача аренашка доажадеш тIакхетачул дуккха дарегIа долга. Соахка лоаман даьгIенашка доажадаьча доахана дулха цхьан центнерага 17 соми 70 кепиги мара дIадахanзар. ХIаьта шаьрача аренашка — 60—80 сом дахар. «Назрановский» совхоза дика опыт Iоаяьй лоамашка доахан доажадеш. Цо ший доахан доажаду Цхьорой лоам чу. Соахка цига доажадаьча совхоза доаханна 78 тонн дулх тIакхийтар, хIаьта дулха центнерага 8 соми 34 кепиги мара дIа а даханзар. Из болх говза лелабу Наурски, Грозненски районий цхьадолча боахамаша. Боккха пайда эц лоаман даьгIенех Урус-Мартана района «Горец» яхача совхозо а.

Лоаман даьгIенех Iалаьмате боккха пайда боалаш хилар ца кхетадеш бола кулгалхой хIанз дукха бац, хIаьта а массадолча боахамаша бизза пайда эцац царех. Ала деза, укх шера из болх вай республике дикка тоабеннилга. ДуккагIа доахан дахийта лаьрхIад лоаман даьгIенашка, иштта де лаьрхIад кхьдола балхаш а.

Цхьабакъда, из болх вIаштIехьбоаккхача хана дукха кхоачамбоацараш а нийслу. Берттерчарех цаI да лоамашка долхаш дика наькъаш ца хилар. Цу гIулакхо чIоагIа зе ду. Цкъа-дале, цхьайолча моттигашка шортта доахан хьалдига йиш хилац, шозлагIа дале паргIата доапача воча наькъашка дугаш хилча доахан гIелду, царна тайп-тайпара лазараш хул. ХIаьта лоаман даьгIенашка наькъаш дахкара йоагтIача бесса терко яц республике. Хьавпаргда вай укх тайпара масал. Духхьал пхи километр никъ биллача, Ачхой-Мартана районерча боахамий торо хургъя геттара дукха доахан лоаман даьгIенашка лахка. Из дош республика организацешта хьалхашка района кулгалхоша уттаду дукха ха я. Цхьабакъда, хIанз а къоаста ца деш, юртбоахама министерствай наькъаш дехкача управленеи шоайла къувсаш латташ да из дош. Цу хьакъехьа масалаш кхы а кхувла йиш я. Тесса леладе мегаргдац из лоархIаме гIулакх. Лоаман даьгIенашка наькъаш дохкаш дIадахар лоацпача хана юхаметтаоттаргда.

Теркалде дезаш да укх тайпара гIулакх а. Цхьайолча моттигашка нийса доахан доажа ца дар бахьан долаш, телхаю лоаман даьгIенаш. Цхьаболчар доахан аттагIа тIакхоачаргдолча моттигашка цIенъяь дIаюийт бун. ТIаккха цунах зе доал. Цу тайпара лелаю даьгIенаш Макажой яхача чIоже. Из гIулакх а ла мегаргдац. Лоаман даьгIенаш арг-аргIагIа доахан доажадергдолаш къоастаяь хила еза.

ЧIоагIа лоархIаме да лоаман даьгIенашка доахан Iай а тIехь хургдолаш болх вIаштIехьбаккхар. Из вIаштIехьдаргда, нагахьа санна хIара колхозаи совхозаи массайолча хана е массехк шера лелае даьгIенаш дIахьожайойя. Уйла е еза цу гIулакха.

Цхьаькха хIама а да терко е езаш. Лоаман даьгIенашка хьайбашкара йоаха продукци дIаэца а цунна переработка е а пункташ ца хилар бахьан долаш дукха зе хул, хIана аьлча гаьна ядаш йолча пункташка доахан дIакхувлача хана уж чIоагIа гIеллу, дулха эшалу, шура йов, сов расходаш ю.

Вай республика боахамашта, къаьстта экономически эсала долчарна, боккха лоархIам болаш да лоаман даьгIенашка жа леладар. Бакъда, цига жа леладар ший тайпара белгалонаш йолаш да. Опыто хьахьекхад шаьрача аренашка хьахиннача жево лоаман хьалаш ловш ца хилар. Цудухьа сихха вIаштIехьдаккха деза лоамашка леларгдола жа Iалашделга. Уж да тушински, лезгински, Iаьдий, балкхарой жа.

Аьхки хий хургдолча е из тIакхахьа тарлургдолча моттигашка нийсде деза доахан. Хьайбаш доажаде деза аргIана, баьцовгIай ботанически составаги цар вегетационни ханашкеи хьежжа, вешта аьлча хьалха хьайоалачеи чехка йокъалийя дIайоалачеи баьцаш тIа хьалхагIа а доажадеш.

Цахаддаш терко е еза лоаман даьгIенашка къахьегаш болча хьайбаш леладерий. Дизза Iалашде деза цар бытови хьалаш.

Лоаман даьгIенаш хьайбай продукташ дукхагIа яхара йоккха ганз я. Уж караерзаяр а царех кхетамца пайда эцар а динза даргдоацаш доархIаме гIулакх да.

КРЕМЛЕ ХИННА СОВЕТСКО-ЮГОСЛАВСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

19-ча июне КПСС-еи Советски правительствай кулгалхой переговораш хилар Югославе Социалистически Федеративни Республика президентаца, Югославе коммунистий Союза генеральни секретараца Иосип Броз Титоца.

Советски оагIонгахьара переговорашка дакъа лоацаш хилар КПСС ЦК хьалхара секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Президиума член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. И. Микоян, КПСС ЦК Президиума член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Президиума член, СССР Министрий Совета Председателa Хьалхара заместитель К. Т. Мазуров, КПСС ЦК Президиума член А. П. Кириленко, КПСС ЦК секретарь Ю. В. Андропов, кхыбараш.

Югославски оагIонгахьара Иосип Броз Титоца цхьана переговорашка дакъа лаьцар союзни скупщина депутата а СКЮ ЦК Исполнительни комитета член а волча Джуро Пуцара, союзни скупщина депутата, СКЮ ЦК дунен халкъашта юкъерча общественно-экономически политически гIулакхашта йолча комиссе кулгалхочо, СКЮ ЦК члена Коча Поповича, союзни скупщина депутата, Югославе къахьегача халкъа социалистически Союза генеральни секретара, СКЮ ЦК члена Милентие Поповича, кхычар.

ДоттагIлен, дIа-юха дувцар вIаши кхетадеш, дег тIарча безамца чакхъяьна уж переговораш йолча хана Советски Союзаи Югославе Социалистически Федеративни Республиканеи юкъера гIулакхаш дIахо дегIакхувлара дешаш а дийцар, хIаьта иштта шинна а оагIонна хьашт долча кхыча дешаех хетачоа вIаши дIаюха дагаа баьлар.

(ТАСС).

ЯЛАТАШ ЧУЭЦАШ ЛАТТ

Ди тIехь дукхагIа шерлуш латт ялаташ чуэцара балхаш. Гуйран мукх хьакха доладеннад Ачхой-Мартана, Гудермеса, Грозненски, Наурски, Шелковской районий боахамаш.

Статистически Управлене тахан эггара хьалха оттаяьй ялаташ чуэцара балхаш мишта лел хьахьоккхаш йола сводка. 20 июне кхачалца 3913 гектар гуйран ялатий хьекхай республике, царех аьрда яьннай 292 гектар, хIаьта ерригаш а хIанзчул тIехьагIа чуэца езараш 160 эзар гектар хIана яц аьнна я.

СИХДЕ БАЛХАШ!

Республика кхашка

ПРОПАШНИ КУЛЬТУРАШТА — ЛЕРТТIА IУНАЛ

Шаьла района боахамаша бIаьсти дIаювш йола ерригa хIамаш эзбах аьхача лаьтта дIайийнай. Кхашка йиллар 39 эзар тонн органически 2500 тонн минеральни удобренеш. 1900 гектара тIа хий техад. 3000 гектара тIа дIадийнача гурахьа дувча кIина а дуккхача шерашка дIаювча баьцашта а подкормка яьй. 2300 гектар шекара свеклана, кIина, хьажкIашта химически оасар даьд. Иштта гIулакх дарах дика дегIаух дIайийна хIамаш.

«Автуринский» яхача совхозе цхьаьцца моттигашка оасарах хьалдикъадар гурахьа дIадийна кIа. Совхоза керттерча агронома нов. М. Дзортова аэрозольни аппарат а леха гирбицидаш тоссилга вIаштIехьдаьккхар бIехача баьцашта духьала. Цунах дика тIехьале йолаш гIулакх хилар.

ХIаьта «Джалка» совхоза керттерча агронома нов. Магомадовна мегадац дIайийнача хIамашта кхоачам хиллал хий тохилга а, оасара духьала гирбицидаш тоссилга а вIаштIехьдаккха. Цудухьа бIеха оасар а даьнна латт гурахьа дIадийна ялат.

БIаьсти дIайийна хIамаш дика тIаяларга хьежжа хургба хьувкъам а. Де деза гIулакх ший ханнахьа чакхдаьккхача метте сихха тIа а яьннай, дика а хиннай дIайийна хIамаш.

ВIаши нийсдергда вай «Джалка» совхоза 1-чеи 4-чеи отделенешкара гIулакхаш. ВIаши юх-юхе укх уж, дерригa Iалама-климатически лаьттанеи хьалаш цхьатарра дале а, гIулакхаш бе-бе да. Джаналиев Ваха управляющи волча 1-ча отделене ший ханнахьа нийлх а яь оасар даьд шекара свеклана. Цудухьа тахан бIарг хьест тай техача санна мугIараш нийса а долаш цхьатарра хьалтIаяьннача шекара свекла.

ХIаьта Исмаилов Халид управляющи волча 4-ча отделене ха тилийтар бахьан долаш йовш латт оасарах хьалйикъа 100 гектар шекара свекла. Укхаза ханнахьа нийлх а яьяц е механизированни обработка а яьяц свеклана. Из дIаювча хана балха тIа брак хилийтай отделене агронома нов. Хатуева. МугIараш нийса долаш дIайийнаяц свекла. Цу гIулакхо новкъарле йир механизаторий балха. Во вIаштIехьдаьккхад цига юрта боахама культурашта хий деттилга а, хIаьта хий-м мел эша долаш ма дий.

Юрта боахама культурашта гIулакх делга дика лел «Южный» яхача совхозе Ленина а парте XX-ча съезда а цIерахча колхозашка. Ший ханнахьа нийлхъяьй цига шекара свекла, хьажкIаш, гидуаргаш.

ХIанз хьаэттай бIаьсти дIайийнача хIамашта дика гIулакх де деза ха. Эггара хьалха цIенъяь дIаяханза яргьяц бIеха баьцаш. Тха цIи хезача свекла лелаеча, «Джалка» совхозерча Муслиевай Тамаре звенос амиачни селитраца подкормка яьй свеклана. Укх гаргга деноцка шекара свеклана кхы цIаькха а подкормка е дага ба уж фосфорно-калийни удобренешца. Шозза кулгашца обработка яь яьннай Муслиева Тамаре звено ший кхай тIа.

Къаьстта бехктокхаме ха я хьажкIашта гIулакх дара. Нагахьа санна июнь бутт чакхбоаллаш лаьттанца кхоачам хиллал тIунал ца хуле, чIоагIа Iоткъам бергба цо хургболча хьувкъама.

ХьажкIашта гIулакх делга дика вIаштIехьдаьккхад хьажкIаш кхелра тха башха-дикача говзанчаша Абдулаев Саламус, Айдамиров Имрана, Зармаев Iаддал-СаIида, кхычар.

«Автуринский» совхозерча Висханов Махьмадеи «Джалка» совхозерча Зармаев Iаддал-СаIидеи звеноша хьажкIашта химически оасар а ду, гирбицидаш юкъе а кхувл. Ахархоша хьажкIашта хьегаш дола къа зехьа довц. Укх шера ерригача майдан тIа дIайийна хьажкIаш дикача хьале я.

Предгорни зоне боаггIача бесса пайда эцац ах парахи ах пара хьисапе эзба аьхача лаьттахи. ХIаьта тха зоне-м керттер хьал ма дий из осара духьала къовсам лоаттабара.

Ах пара хьисапе аьхача лаьтта шекара свекла хьалкхею «Шалинский» совхозерча Амерсултанов Султанеи парте XX-ча съезда цIерахча колхозерча Ломалиев Iаьлийи звеноша. Ах пара хьисапе аьхача лаьтта обработка ерригача технологех пайда эцар бахьан долаш кулгашца къахьега ца дезаш хьалкхею цар шекара свекла. Нагахьа санна дуккхача шерашка лаьттана цу тайпара обработка йойя тIаккха тха кхашка хулача бIехача баьций хир хадаргда. Уж бIеха баьцаш бахьан долаш ах хьувкъам мара чубахьац оаха. ЦIенъяь бIеха баьцаш дIаяьхача йиш хургья бIарчча хьувкъам чуба.

ХIанз тха районе боккха кечам бу хьажкIаштеи шекара свекланеи хий тохара. Укх шера эггара хьалха хьайийцай оаха хий детта 12 установка. ХIанз уж болх беш я «Автуринский», «Джалка» яхача совхозашка.

Семилетка тIеххьарча шера тха районерча къахьегамхоша юрта боахама ерригa культураш дика хьалкхеергхиларах дог тешилга йоалл.

М. АЛБОГАЧИЕВ,
тха собкорр.
И. ПУГАЧЕВ,
Шаьла производственни управлене агроном.

Ростовски область. Iалаьмате дукха культурно-бытовой зданеш, производственни помещенеш, чуIеча цIеной гIишлош хьалъеш латт Зерноградски района Ленина цIерахча колхозе. Шо-шоашта цIенош хьалдеш болча колхозхошта ссудаш тел артело. Укх шера 50 дезало кердача цIеношка шоаш чуховшар дездергда.

СУРТА ТIА: колхозхой керда цIенош.

В. Турбина сурт. ТАСС фотохроника.

1965-1970 ШЕРАШКА ЮРТБОАХАМА ПРОДУКТАШ ИЙЯРА ПЛАНИЙ А КПСС ЦК МАРТОВСКИ ПЛЕНУМА СОЦАМГА ХЬЕЖЖА РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ЮРТБОАХАМА ПРОИЗВОДСТВО ДIАХО ДЕГIАЙОАЛАЯРА ДЕ ДЕЗАРИЙ А ХЬАКЪЕХЬА

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VIII ПЛЕНУМА СОЦАМ

«1965—1970 шерашка юртбоахама продукташ ийяра планий а КПСС ЦК мартовски Пленума соцамга хьежжа республика колхозашкеи совхозашкеи юртбоахама производство дIахо дегIайоалаяра де дезарий а хьакъехьа» КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нов. Ф. Е. Титова яьча докладага ладийгIачули из йийцачули тIехьагIа парте Нохч-ГIалгIай обкома пленумо белгалдоаккх, КПСС ЦК мартовски Пленума решенешца хьалхле а лелаеш, республика партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеша, юртбоахама органаша, колхозаша, совхозаша уж кхоачашъяра, 1965 шера юрта боахама продукташ эцарен уж паччахьалкхенна дIаяларен план кхоачашъе юрташкара къахьегамхой оарцагIбахара, юртбоахама производство дIахо дегIайоалаеш лард йоллара дикка организаторски болх баь хилар.

1966—1970 шерашка юртбоахама продукташ дукхагIа яхарaи кийчъярaи мероприятеш оттаяьй республике. Пхе шера лаьттанцареи хьайбашкарен йоала продукташ кийчъяра паччахьалкхен планаш районашка дIакхачийтай. Севооборотaш караерзаяра, фу леладелга нийса вIаштIехьдаккхара, хиш дехкача лаьттаех, баьций аренех, даьгIенех пайда дикагIа эцара мероприятеш чIоагIъяьй. Фермашка, доакъараш доахачеи кийчдечеи халача балхашта механизаци чIоагIагIа ергйола гIулакхаш даьд. Лоаман районий колхозашта производственно-технически гIулакх дара «Сельхозтехника» яха районни кхо объединени вIашагIъеллай шоашца машиннотракторни отрядаш а йолаш. Юрта боахамера ремонтни база чIоагIъярaи дегIайоалаярaи мероприятеш кийчъяьй. ДIайхача шерашкарчул дикагIа балхаш вIаштIехьдаьха дIайийнай бIаьстан юхье юв культураш, дукхагIа йолча колхозашкеи совхозашкеи дика лел дIайийнача хIамашта гIулакх дара балхаш. Кхаьча даьн-даьнначара чуэцаш латт ялаташ.

Цхьадола толамаш даьхад хьайбай боахам лелабара даькъе а. 1965 шера 5 бетта заготовкай боарам лаьхбеннаб дIадахача шера цу ханналца хинначунца нийсбича: дулх — 24 процент, шура — 21 процент, фуаш — 25 процент.

Юрта боахам дегIабоалабечеи заготовкай план кхоачашъечеи уж толамаш даьхад партийни кулгалдара методаш тоаяр, юххьанцарча партийни организацей лоархIам лакхбар, юрташка беш бола массово-политически болх тоабар бахьан долаш.

Цунна нийсса парте обкома пленумо белгалдоаккх, колхозийи совхозийи балха юкъе цIенхашттара кхоачамбоацараш а хилар. Дуккхача боахамаша шоаш тIаийца социалистически декхараш кхоачашдац, лаьтта леладареи хьайбай боахам лелабареи культура боарам хIанз а лоха ба. БIаьстан юхье юв культураш агротехнико яххача ханашка дIайийнаяц, хIаьта царех цхьаяраш дIаера планаш кхоачаш а яьяц укх шера Урус-Мартана, Ведана, Советски, Ножай-Юрта районаша. Шаьла, Наьсарен, Грозненски районий парте районни комитеташкахьара, юрта боахама производственни управленешкахьара, цхьадолча боахамий кулгалхошкахьара гIулакхаш бехктокхам ца хеташ леладар бахьан долаш дуккхача кхашкара дIайийна хIамаш оасаро хьалйикъай. Мела лел севообороташ юкъейоалаелга, кондиционни доацача фуна дIаюв хIамаш.

Шу хьадоладелча денз хьайбай продукташ дукхагIа яхарaи кийчъярaи динза даргдоацар даьлац МалгIабика, Надтеречни, Ножай-юрта, Ведана, Советски районий партийни, советски, юртбоахама органаша, хIаьта цунца цар кхоачаш ца яра кхерам болча хьал тIа оттадаьд уж продукташ кийчъяра план кхоачашъелга. Цхьайолча районашка де доагIар дац бахача нахагара хьайбай продукташ дукхагIа эцара гIулакха.

Наьсарен, Шаьла, Ножай-Юрта районий боахамашка укх шера 5 бетта юкъара хьайбаш кIезиглалийтад соахка цу ханна хиннарашца нийсдича.

Фермашка во лелабу племенной а искусственни осеменени яра а болх, хьайбаш дукха Iахара дус, доахани коа тIара оалхазараши дов.

ЦIенхашттара кхоачамбоацараш да доакъарий база хьаяреи чIоагIъяреи даькъе. Цхьадолча боахамашка мела лел злакобобови смесаш юкъекхухьилга, баьций аренаши даьгIенаши тоаяра деш балхаш дац, доакъарий культурай, къаьстта а силоса лаьрхIа дIаювча хьажкIий хьувкъам геттара лоха ба.

Парте обкома пленумо лоархI, юртбоахама производства экономика, боахама расчета элементаш юкъеяхьара, экономически анализа дешай еш йола терко вIалла а кхоачам болаш ца хилар, продукци яккхарга дIабода мах лохбара де дезар деш ца хилар а хIаьта из бахьан долаш дуккхача боахамаша деш дола балхаш хIанз а рентабельни ца хилар а.

Юртбоахама производствана кIезига юкъекхувл Iилмана карагIдаьннараши хьалха латта опыти, комплексни механизаци а электрификаци а. ТIехьадисад производственни, чуIеча цIеной, культурно-бытови объекташ хьалъелга.

Парте Грозненски городской, городерча районий комитеташа, промышленни предприятей кулгалхоша кхоачамболлаш шефски новкъостал дац юрта боахама.

Республикерча дуккхача колхозашка колхозни демократе лардаш чIоагтIа телхаяь, юртбоахама артела гIулакхашта доал деча колхозхой бокъонаш телхаяь моттигаш я.

Пленумо лоархI, ерригача а партийни комитеташа шоай болх бокъонца КПСС ЦК октябрьски, ноябрьски (1964 ш.), мартовски Пленумаша дIадехарашка хьежжа эргабоахаш ца хилар, дизза организаторски гIулакхаш леладара кхоачамболлаш уйла тIайохийташ ца хилар. Парте цхьайолча райкомаша хIанз а кIезига новкъостал ийду юххьанцарча партийни организацешкара, лакхбац цар лоархIам, чIоагIдац цар денал, де дезар дац коммунисташ балхаш тIа бакъахьа дIанийсбара, лоархIамегIара балха участкаш царца чIоагIъяра. Шенъяь дIаяьхаяц екъа администрировани лелаеш, доапа доаккхалаш деш, моттийта хIамаш лелаеш йола моттигаш. Къахьегамхошта коммунистически хьехам луча тоъал пайда эцац беседаши доклашаши яр, лекцеш ешар, районни кепа йоазув, пен газеташ, «къахьегама листокаш», «молнеш» санна йолча агитацеи пропагандаи формаех.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленумо **соцам бу:**

1. КПСС ЦК мартовски Пленума решенешка а царел тIехьагIа даьча КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцамашка а хьежжа 1966—1970 шерашка республика колхозашка, совхозашка, паччахьалкхен кхыча боахамашка а ведомствашка а юртбоахама продукташ дIахо дукхагIа яхарaи кийчъярaи тIаерзаяь КПСС обкома бюроси Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи мероприятеш могае.

2. 1966—1970 шерашка юртбоахама продукташ эцара паччахьалкхен планаш хIара шера яраш шо-шоаш а йолаш районашка дIакхоачийтилга, хIаьта районаша колхозашка, совхозашка, кхыча боахамашка дIакхоачийтилга Iалашдара КПСС обкома бюро, республика Министрий Совет, Госплан, юрта боахама министерство, «Скотооткорма» трест, «Грозвино» яха производственно-совхозни объединени, консервни промышленноста совхозий объединени декхарийла е.

Юртбоахама продукташ эцара планаш колхозашкеи совхозашкеи дIакхоачийтача хана хIара боахаме дифференцированно хургдолаш вIаштIехьдаккха деза из гIулакх цун экономика дегIаяра, цунна специализаци яра, производство дIахо шеръяра, колхозхошта шоашта эшараш кхоачашдара хьашт хургйола продукци (фу, доакъараш) боахаме йитанза ярг ца хилара перспективаш теркал а еш.

КПСС обкома бюро, республика Министрий Совет, КПСС райкомаш, горкомаш, райисполкомаш, горисполкомаш, Госплан, юртбоахама органаш декхарийла ю укх тайпара гIулакхаш Iалашде:

а) колхозашкеи совхозашкеи юртбоахама продукташ эцара паччахьалкхен планаш боахамашта специализаци еш чакхйоахача мероприятешца цхьана таръелга, цхьан боахамашкара цхьаццадола доакъош дIадахар, паччахьалкхенна эша продукци дукхагIа йоаккхилгеи цун планаш кхоачашъелгеи Iалашдергдолаш, уж доакъош кхыча боахамашка дегIадоаладарца юхаметтаоттаде дезаш хилар цу хана теркал а деш;

б) промышленни предприятешцареи торгови организацешцареи колхозийи совхозийи духьалара бувзамаш шерделга, продукташ кийчъярга дIабода мах лохбе, уж потребителашка сихагIа дIакхачийта, кийчъеш йолча юртбоахама продуктай дикал лакхъе цар йиш хулийтаргхилар кхета а деш, шерделга;

в) 1966—1970 шераш юртбоахама продукташ эцара оттаяьча паччахьалкхен планий ларда тIа, паччахьалкхено деннача новкъосталах бакъахьа пайда эцар юкъедахьара нийсса, юртбоахама культурай хьувкъам а хьайбай продуктивность а лакхъяр, колхозийи совхозийи экономика чIоагIъяр, юкъара боахам дегIабоалабарца колхозхойи совхозий болхлойи материальни безам дукхагIа хилийтар а юкъехьош юрта боахам дегIаахара перспективни планаш колхозашеи совхозашеи оттаелга. Массайолча колхозеи совхозеи оттае а чакхъяха а еза лаьтта леладара культура айергйола, лаьттан хIара гектарах пайда дикагIа эцаргбола, бакъахьара севооборотaш караерзаергйола, фу леладелга лар тIа доаккхаргдола доакъарий база чIоагIъергйола, ерий тIаяьнна цонаши даьгIенаши тоаергйола, агрохимически служба вIашагIйоллаpгйола, удобренеех, хин ресурсаех пайда эцилга мамогта тоадергдола, племенной гIулакх, юрта боахамерча хьайбашта искусственни осеменени елга тоадергдола мероприятеш.

4. КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъярца дувзаденна долча юрта боахама дешашта кхы тIа а мероприятеш оттаелга Iалашдара а 1966—1970 шерашта лаьрхIа техника, минеральни удобренеш, ядохимикаташ тIаозилга, уж дIаоттаяь лоаттаергйола складаши емкосташи хьалъелга, ремонтни база чIоагIъелга, механизации электрификации мамогта дукхагIа юртбоахама производствана юкъекхухьилга цар тIа хилийтар вIаштIехьдаккхара а КПСС обкома бюро, республика Министрий Совет, юрта боахама министерство, «Скотооткорма» трест, «Сельхозтехника», «Грозвино»» консервни промышленноста объединенеш, моттигера партийни, советски, юртбоахама органаш, колхозаш, совхозаш декхарийла е.

Цу мероприятешка иштта белгалдаь хила деза: къахьегам вIаштIехьбаккхареи цунах мах телареи опыт вIашагIтохилга; продукташ дукхагIа яхарца, техниках пайда дикагIа эцарца, из Iалашъярца юрта боахамерча болхлой материальни безам дукхагIа хулийтилга; совхозаш йизза боахама расчета тIа йоахилга, колхозашта финансировани яреи кредит тeлареи система тоаелга; юрта боахамерча къахьегама ресурсаех пайда биззагIа эцилга.

5. КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша хилийтача экономически стимулех пайда эцара ларда тIа дулх, шура, кхыйола хьайбай продукташ дIахо сихха алсамйоахилга Iалашдара, республика колхозийи совхозийи хьайбай боахам дегIабоалабеча укх гаргарча шин-кхаь шера овлангара денз хувцамаш дара республика партийни, советски, юртбоахама органаш, колхозаш, совхозаш, декхарийла е.

1966—1970 шерашта оттаяь хьайбай продукташ яхареи кийчъяреи планаш тешпаме кхоачашъяр духьа юкъарча хьайбаи коа тIарча оалхазарийи дерригa тайпаш, къаьстта а се хьайбаш сихха дегIадоагIилга Iалашде, юкъара хьайбаш Iахара дисарцеи эшадаларцеи хоадамболлаш къовсам лоаттабе.

(Чнстедоалар 4-ча оагIо тIа).

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VIII ПЛЕНУМ

1965-1970 ШЕРАШКА ЮРТБОАХАМА ПРОДУКТАШ ИЙЯРА ПЛАНИЙ А КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ЮРТБОАХАМА ПРОИЗВОДСТВО

КПСС ОБКОМА ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА нов. Ф. Е. ТИТОВА ДОКЛАД

Вай партен советски халкъан коммунизма материально - технически база хьалъяра тIехьа лоаттабеча къовсаме лоархIаме моттиг дIалоац КПСС Центральни Комитета мартовски Пленумо.

Пленумо оттадир юртбоахама производство дIахо дегIайоаладара кертера гIулакхаш. Уж кхоачашдара КПСС ЦК-и СССР Министрий Советон тIаийцар юртбоахама продукташ кийчъяра система тоаяра, уж пачхьалкхенга йоахара планироване порядок хувцара, юрта боахамга дIайохийта капитальни вложенеш дикка дукхагIа хилийтара, из юртбоахама техникацеи минеральни удобренешцеи Iалашъяра, лаьттиндарен хьайбашкарен йоаха продукташ дукхагIа хилийтарах пачхьалкхенга дукхагIа йохкаран тIехьара колхозийи совхозийи безам лакхбара хьакъера цхьадола лоархIамера соцамаш. Колхозашта деккха финансови новкъостал даьд, Госбанка ссудаех дола декхараш тIера дIадаьхад, хIама ца эшшаш ахенега кхоачаш кIеазигаьй колхозашкара йоагIа подоходни налог, цунна исчислени яра порядок хийцай.

Колхозийи совхозийи производстве дегIайоалаярах партен правительстван еча цу кердача йоакхоно чIоагIа хьалъайдир берригача мехкарча а хIаьта иштта вай республикерча а къахьегамхой творчески хьинар.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенешцеи цул тIехьагIарча КПСС Центральни Комитетеи Советски правительстван соцамашцеи хьалхле а лелаеш, КПСС обкома бюроси республика Министрий Советон цхьайола мероприятеш кийчъяьй 1966 — 1970 шерашка юртбоахама продукташ яхарен кийчъярен хьакъе. ХьатIадоагIача пхе шера йола лаьттандарен хьайбашкарен йоахача продуктай пачхьалкхен планаш шерашта йийкъа а йийкъа хIара боахамга дIакхачийта еза укх шера 1 июль тIакхачалехьа, цун экономика дегIаахара перспективай, специализаце, производство шерьяран (дIадувш дола фу, доакъар) колхозахой хьашташ Iалашдаран хилама яргIоаца продукци боахаме йитара лоархIам а беш.

Юртбоахама продукташ кийчъяра планаш дIакхоачийташехьа а районашка, колхозашка, совхозашка оттаянзеи кхоачашйинзеи яргьяц юртбоахама продукташ йоахийга дIахо а лакхдара мероприятеш, цунца юртбоахама продукташ хьувкъяран хьайбай продуктивность лакхъяран колхозийи совхозийи экономика чIоагIъяра, колхозхойи совхозий болхлойи къахьега бола материальни безам лакхбара пачхьалкхено деча новкъосталах нийсса пайда а эцаш, оарцагIъяха еза чура резерваш. Дерригача боахамашка оттае а кхоачашъе а еза лаьтта лелаяра культура лакхъяра, лаьттан хIара гектарах эгтара дикагIа пайда эцара, нийса севообороташ караерзаяра, дIадувш дола фу леладеча порядок оттаяра, хоахъара база чIоагIъяра, хьайбай боахаме племенной гIулакх тоалара мероприятеш.

Республика колхозашеи совхозашеи укх шеррехьа а дикка дукхагIа доаккхаргда ялат, 1964 шера даькхача 340 эзар тонна метта 410 эзар тонн а йоаккхаш. Укх шера республике ялат кийчдара план 115 эзар тонн я.

ХьатIайоагIача пятилетках ялат даккхара объем 470 эзар тоннага кхоачаш лакхлургья, хIаьта хIара шера 1966—1970 шерашка ялат кийчдара хувцалургйоаца план 125 эзар тоннаца къоастаяь а, цунца кIа 69 эзар тонн, мукх 7 эзар тонн, хьажкIаш 42 эзар тонн, дуга 6 эзар тонн, ялата-бобови культураш 1 эзар тонн а йолаш.

Ялат доаккхилга республике кертерча даькъе лакхлургда, из хьувкъадара, лаьттан хIара гектарах магота дикагIа пайда эцара, хий дехка лаьтташ шердара, лаьтта лелаяра, культура лакхъяра, культураш дIаювча лаьттаех кхетамца пайда эцара чотах. 1964 шера цхьан гектара тIара яьккхача 14,2 центнера метта 1970 шера республике юкъера лаьрхIача 21 центнер ялат даккха деза.

Из декхар кхоачашдара новкъостал деш дола лоархIамера гIулакх да ялат дукхагIа даккхара хьакъера юрта къахьегамой материальни безам лакхбар. Укх шера май бетта денз кIих, рожах, берцах, дугах луш дола заготовительни маьхаш дикка лакхдаьд. Вай республикерча колхозашта кIин тоннах бола мах 77 сом хургба, е хьалха хинначул 7 сом лакхагIа. Совхозашта кIин тоннах бола мах оттабаьб 37 сом е хьалха хинначул 5 соми 45 кепиги дукхагIа. Колхозаштеи совхозаштеи дугах луш бола мах оттабаьб хьалха цхьан тоннах 250 сом хиннача метта 300 сом. Цул совгIа, планал совгIа йохкача ка болча культурай мах йилара маьхел 50 процент совгIа оттабаьб. ХIара колхозеи совхозеи сийлен декхар да укх шера пачхьалкхенга шоай лоIамагIа кхы тIа а кIан дугеи доххар. Ялат дукхагIа даккхарен из лакхдаьча маьхах доккхарен торонех пайда ца эцар — из да чIоагIъяьча планал совгIа ялат эцара дола мехка хьашт дицдаларн шоай боахамий экономика лакхъяран культурай цхьадола резерваш а лушта а луш дола балхах доагIа алапи дикагIа даларен йола дика торонаш карарьялийтар.

ЛоархIаме да хIара колхозеи совхозеи ялат даккхара гIулакхий хьала тохкам бар, кхытIайола резерваши торонаши гучаяхар, царех пайда эца болабар.

Укх шера бIаьстан ха дика ца оттар бахьан долаш ялата лаьрхIа дIайийнача культурай цхьадола дакъа воча хьала тIа да. Цудухьа белгалдаха а кхоачашде а деза валовой лаьрхIа чудахьа ялат кIезигагIа хургдоацаш хIама дар.

Ялат дукхагIа даккхара йоккха резерв я гурахьа дийна ялати горохи хиннача лаьттах кхетамца пайда эцар. Цу лаьтташ тIа тIехьа а ца тетташ борц, горох, хьажкIаш дIае еза. Агротехника нийса лелаяреи хий диллярах нийса пайда эцареи наькъаца уж культураш чIоагIа хьувкъае а кхачанна эшача ялатацеи концентрированни доакъарашцеи боахамаш Iалашде а йиш хургья.

Колхозийи совхозийи экономика лакхъяра, къахьегамхой материальни хьал тоадара хьашташа дIадех технически кхачани культураш — гидуаргаш, шекара свекла, тхьамка, коартолаш, баьца дааракш, сомаш, комсаш чIоагIа дукхагIа йоахилга. Цхьабакъда, укх тIеххьарча хана цхьадолча боахамаша нийса леладаьдац гидуаргаш, тхьамка, шекара свекла лелаелга, гIожача тайпара телхаяьй агротехника, из бахьан долаш гектара тIара лаьрхIа гидуаргаш 8 центнер, шекара свекла 130 центнер, тхьамка ерригга а 5—6 центнер мара яьккхаяц, республико гидуаргаш, шекара свекла, тхьамка кийчдара план кхоачашъяьяц.

Российски Федераце правительства чIоагIъяьй республике хьатIадоагIача пхе шера культураш кийчъяра укх тайпара йола хувцалургйоаца план: хIара шера гидуаргаш — 20 эзар тонн, шекара свекла — 175 эзар тонн, тхьамка 1966—1969 шерашка 400 тонн, 1970 шера 800 тонн. Из план кхоачаш а тIеххоачаш а яра мел эша хьалаш долаш да, технически культураш леладара гIулакх хувца мара дезан, хадданза йолча звеношта тIачIоагIде деза культураш дIайийна кхаш, уж лелаяра керда технологи юкъейоалае еза, нийса лелае еза правительства баьца соцамах доккхий хьувкъамаш дахарах материально дог хьастара стимулаш.

Баьца дааракши коартолаши кхеяра цхьайола опыт Iоаьй республике. Сунженски, Грозненски районий хьалха латтача звеноша, бригадаша баьца дааракйи коартолийи доккхий хьувкъамаш доах. Цхьабакъда бахача нахан перерабатываюши промышленностан уж продукташ эшаш хилар хадданза лакхлу, 1970 шу тIакхоачаш баьца дааракш 85 эзар тоннагеи коартолаш 10 эзар тоннагеи кхоачаш хьувкъае еза. Из дара дукхагIча лаьтта дIаде деза баьца дааракши коартолаши, хIаьта кертерадар да уж чIоагIа хьувкъаяри валовой лаьрхIа дукхагIа чуацари, дика а дIаехаш йолча ассортиментах а хьалхеи тIехьеи хьадоала баьца дааракш хьалкхедара къаьстта терко тIа а йохийташ.

Ховш ма дий сомийи комсийи бешамаш шеръяра вай республике дика хьалаш долга. Комсаши сомаши кхебеш вайцига я 22 специализированни совхоз. Укх тIеххьарча ялх шера 8200 гектарагара 15707 гектарага кхоачаш дукхагIа хиннай сомий бешамаш, хIаьта комсаш — 8400 гектарагара 19264 гектарага кхоачаш. Сомаш 2,3-зза комсаш 4,6-зза дукхагIа йоах. Дукхача боахамаша дика леладу гIулакхаш, доккхий хьувкъамаш доах. Цхьабакъда дIадахача шера юкъера лаьрхIача республике гектара тIара баьха сомаш 29,3 центнер мара бацар, хIаьта комсаш — 22,1 центнер.

1970 шера пачхьалкхенга 28 эзар тонн керда сомаш е укх шераца нийсдича 2,8-зза дукхагIа, комсаш 80 эзар тонн, е 1,6-зза дукхагIа йоахаш чIоагIа хьувкъае еза хьатIадоагIача пхе шера.

Из чIоагIа пайда луш дола юрта боахама дакъа дегIадоаладеча хIанзалца доккхий кхоачамбоацараш леладаьд. ТIаккха лоацача хана порядок оттае еза сомийи комсийи бешамашта, нийса планаш оттае еза уж йолча лаьтташта, вай хьалашка толашагIа дола сорташ къоастаде, нийлха хилар дIадаккха, хьувкъам лелабе, сомаши комсаши яхарга дIадодар лохде деза. ДикагIа хургда лоаман босашка, бурунногIум йолча а дIадийнар дика ца хулача а лаьттащка сомийи комсийи бешамаш шерийча.

ДIахо йодача хана комсийи сомийи бешамаш шеръяра лерхIаш ерригача совхозашка нах чубаха цIенош, школаш, больницаш, берий а кхыйола а культурно - бытовой учрежденеш хьалъяра йоакхо е еза, бедала база лакхъяларан перерабатывающи промышленностан юкъера юкъ чеххка дIаяккха еза, колхозашка, совхозашка, торговле организацешка баьца дааракш лоаттадара плодоовощехранилищаш хьалъе еза.

Баха нах хадданза баьца дааракшца, коартолашца, харбазашца, пасташца, сомашца, комсашца Iалашбара чIоагIа лоархIам болаш да торгующии заготовительни организацеша из продукци хьаэцара, дIаоттаяь лоаттаяра, цунна переработка яра болх тоабар.

КПСС ЦК мартовски Пленуме къаьстта белгалдаьккхад лаьтта леладара культура лакхъяр санна йола лоархIамера проблема кхоачашъяра партийни юртбоахамеи органий, колхозахой, совхозий болхлой, специалистий теркам тIаболийтилга. Къайле йолаш мичад укх тIеххьарча шерашка дIадийнар дика хьахургдолаш лаьтта тоадара, хий дехкаш долча лаьттаех, моттигерча а минеральни а удобренех нийса пайда эцара динза даргдоаца гIулакхаш даь ца хилар. Дукххача боахамашка севообороташ толхаьй, ледара латт дIадувш дола фу леладара гIулакх, юртбоахама культураш кхеяра элементарни йола агротехнически правилаш лелаяц.

КПСС обкомои республика Министрий Советои чIоагIдаьд колхозашкеи совхозашкеи севообороташ караерзаяра, дIадувш дола фу леладелга нийсса вIаштIехьдаккхара, къаьстта дуга санна йола маьхера культура дIаювча лаьттах а эцаш, хий дехкача лаьттаех пайда эцара, минеральний моттигерчеи удобренеех пайда эцара гIулакхаш. Шин-кхаь шера юкъе а йоалаяь, нийса йола севообороташ караерзаяра, продукци яккхаран специализаци ярах оттаьча заданешка хьежжа уж дIанийсъяра декхар оттадаьд.

Республика ерригача колхозашкеи совхозашкеи районированни дола чIоагIа хьувкъа тайпа фуи гибридаши дIадувш хиларга довлалда, 1970 шу тIакхоачаш хий дехка лаьтташ 146 эзар гектарага кхоачадола аьнна белгалдаьккхад, царех 46 эзар гектар лаьтта керда кара а дерзадеш.

Пачхьалкхени халкъеи хьашташа дIадех партийни, советски, юртбоахама органаша, юрта берригача къахьегамхоша лаьтта леладара культура хьадда лакхъеш дола гIулакхаш чакхдоахилга, лаьттан хIара гектара порядок оттаелга, хадданза дарегIа а дика а йола продукци йоаккхилга Iалашделга.

Хьайбай боахам дегIабара чIоагIа тIехьабусаш хиларах йола КПСС ЦК мартовски Пленума указанеш йиза вай республиках а йоагIа.

Бакъда укх дIадахача ялх шера кIезиг-дукха дийбад доахан, детта доахан, хьакхарч, жа, гаьзарий, дукхагIа йоах хьайбай продукташ, хIаьта дулх кийчделга 78 процент, шура — 30, фуаш — 70, тха — 8 процент лакхденнад, из иштта дале а хьайбай боахам юрта боахаме эггара а тIехьадусаш дола дакъа да вайнига.

Сихбаь хьайбай боахам дегIабоалабара динза даргдоаца гIулакхаш тIаийцах партеи правительстван. Ялат а санна 1966—1970 шерашка хьайбай продукташ кийчъяра а хувцалургйоаца планаш дIакхоачийташ я колхозашкеи совхозашкеи. ЧIоагI а даь, укх шера май 1-ча дийнахьа денз дIадоладаьд колхозашеи совхозашеи дIалуча доахана оттабаь хиннача маьха мах тIатохилга. Вай республике иштта тIатеха маьхаш доаханах 40 процент, хьакхарчех — 30, жех: совхозашта — 4, колхозашта — 8 процент луш да, хIаьта Ножай-Юрта, Ведана, Советски, Сунженски районий лоаман колхозаша дохкача жех луш бола мах шолха лакхбаьб.

КIеззига хьалхагIа дикка лакхдаьдар шурех луш дола закупочни маьхаш. Шурий промышленноста предприятеша колхозаштеи совхозаштеи юхалуш йолча чакхъяьккхача шурех дола маьхаш лохдаьд. тоннах 30 сом доаккхаш хинначара 10 сом мара ца доаккхача кхоачадеш. Духхьал е шу чакхдалдалца йолча хана керда маьхаш юкъедоаладара чотах хьайбаш тIара республика боахамашка кхоачаргда кхы тIа а 3,5 миллион сом совгIа ахча. Цунца цхьана хьахул юкъарча доахана доакъар даккхара дика хьалаш. Пачхьалкхен бюджета чотах хургйолаш дIатIаяхийтай колхозашкара цонаши дальгIенаши овлангара тоаярга дIайолха затраташ. Капитальни гIишлош хьалъяргеи хьайбай фермашта механизаци яргеи дIайолха пачхьалкхен ассигнованеш дукхагIа хулийтаргйолаш я.

Республике 1970 шера дийна долча хьайбай доалах лаьрхIа 29 эзар тоннага кхоачаш дулх кийчде лерхI, е укх шерарча планал 35 процент дукхагIа, шура — 90 эзар тоннага кхоачаш, е 38 процент дукхагIа, фуаш — 48 миллион е 55 процент дукхагIа, тха — 3250 тонн, е укх шерарча планал 20 процент дукхагIа.

1965 шерара хьайбай продукташ кийчъяра план, дулхагара дIанийкхача, хувца ца луш юс.

Укх тIеххьарча хана колхозашкеи совхозашкеи кIезиг - дукха лакхъеннай хьайбайи коа тIарча оалхазарийи продуктивность, из бахьан долаш хьайбай продукташ дукхагIа кийчъю. 1965 шера 10 июнь тIакхоачаш дIадахача шера цу хана кийчдаьчул 23 процент дулх, 19 процент шура, 23 процент фуаш дукхагIа кийчдаьд. Цхьабакъда, хьайбай продукташ иштта дукхагIа хиларах кхоачам хинна Iе йиш яц вай. Шера йоагIа плани социалистически декхараши дукххача районашка лерттIа кхоачашдац. Ерригга хьайбай республике дулх кийчдара план 26 процент, шура — 42, фуаш — 65, тха — 35 процент мара кхоачашъяьяц.

Ножай-Юрта, Ведана, Советски районий колхозашка хьайбашкара йоалача продуктай хIанзарча боарамах социалистически декхараш меттел шера план а кхоачашхургьяц. Цу районашка дIалахача шерачул кIезигагIа ийцад дулх, шура, кхыйола хьайбай продукташ. Шаьла районе шурей Гудермеса, Налтеречни районашка фуаши кIезигагIа кийчдаьд.

Бахача нахагара Iалаьмате кIезига ийю хьайбай продукташ. Грозненски, МалгIабика, Наурски, Наьсарен районий кулгалхоша ледара бу бахача наха юкъе беш бола массово - кхетама болх, из бахьан долаш оттаяь заданеш кхоачашъяц.

Партийни, советски, юртбоахама, заготовительни органий декхар да хIара боахамо ханнахьа бетта, квартала, шера план кхоачашъергйолаш, хьайбаш, шура, фуаш кийчдара хьакъера заданеш кхоачашъелга толхадеш меллараш хьадда дIадоахаргдолаш хьайбай продукташ кийчъяреи пачхьалкхенга йохкареи планаш кхоачашъеча даькъе пачхьалкхен дисциплина чIоагIъелга. Продукце, къаьстта шурий, дикал лахъяра теркам тIабахийта ха кхьчай.

Хьалхехьа а даьча лоархIамаша хьахьокх, продукташ кийчъяра белгалъяь планаш кхоачашъяра, хIаьта иштта юрта бахача наьха хьашташ диза кхоачашдара 1970 шу тIакхоачаш колхозашкеи совхозашкеи йоаха хьайбай продукташ: дийна долаш хьайбаш эза лаьрхIа дулх 38 эзар тоннага кхоачаш. шура 122 эзар тоннага кхоачаш, фуаш — 60 миллионага кхоачаш, вешта аьлча уж продукташ 1964 шера яьхачул шоза дукхагIа яха езилга.

Юрта боахама министерства, партийни, советски, юртбоахама органаша, колхозийи совхозийи кулгалхоша а парторганизацеша а шоай воспроизводства а хIаьта иштта колхозхошкареи совхозий болхлошкареи къона доахан эцара а чотах юкъара хьайбаши коа тIара оалхазараши дебадергдола гIулакхаш тIаэца деза. Доахан Iахара дусилга, довш хилар дIадаккха деза, тоае еза зоотехнически ветеринарно - профилактически служба, хьайбашта искусственни осеменени елга вIаштIехьдоаккхача дола кхоачамбоацараш дIадаха деза, хьайбай породность тоаяра, боахамашкарча хьайбаштеи коа тIарча оалхазараштеи хулаш дола бруцелез, туберкулез, кхыдола лазараш дIалахара дола гIулакхаш отта а даь, чакхдаха деза.

Доакъар дукхагIа кийчдар хьайбай боахам лакхбара кертера хьал да, цхьабакъда из дика йовзаш йола истина цхьабарашта йиилу. Цудухьа республика колхозашкеи совхозашкеи доаккхача доакъарах хьайбаш Iалашдац, укх тIеххьарча шерашка чIоагIа кIезигденнад доакъара культураш дIаювш дола лаьтташ.

Доакъарий гIулакх цхьан культура чотах кхоачашде йиш яц. Моттигерча хьалашка эггара дикагIа хьахулеи пайданегIеи йола доакъарий культураш къоастаяь хила еза хIара боахаме. Опыто хьахьекхад вай республике хьажкIаш силоса а ялата а лаьрхIа дика хьувкъаш хилар, цудухьа доакъарий база чIоагIъеча цун йIаьхийча торонех пайда эца боагIа вай.

ХIаьта дукххача боахамашка каст-каста нийслуш хIама да хьажкIаш дIаера вогIа дола лаьтташ къестаделга, йоагIача боарамах йола минеральни удобренеш къоаста ца яр. ДIадахача шера ерригга а еллар 570 эзар тонн мара яцар силос. Нагахьа санна юккъера лаьрхIача гектара тIара 200 центнер хьажкIий моша доакъар даькхача а, тIаккха вайга хургъяр миллион тонн совгIа силос. Во да шерагара шерага гIожа доакъар, йол, концетраташ кийчъяра планаш кхоачаш ца еш хилар. ДукхагIча лаьтта дIае еза гурахьа ювш йола доакъарийна лаьрхIа культураш, викацеи горохацеи вIашагIа а эеш, дукхагIа дIае еза цкъа дIайийча дукххача шерашка тIайоала культураш, корнеплодаш, шозлагIа юв культураш.

Вай республикерча дерригача лаьттах ах лаьтта дIалоац даьгIеналшен йол хьокхача моттигашеи. ТIаккха, Iаламо луш долча цу беркатах дас санна доал а деш пайда эца беза, цунна эксплуатаци яра Iиман ларда тIа кийчъяь система юкъейоалае еза.

Ха во оттар бахьан долаш укх шера доакъар кийчдара гIулакх республика цхьайолча районашка дика доацаш да. Цхьабакъда, колхозийи совхозийи цхьабола кулгалхой цу гIулакха сагота а е сихлуш а бац. Из ла йиш йолаш дац. Дукххача боахамашка соахкарчох юхелиса доакъар нийсдаь дIаоттадаьдац, тIаьхьна буц ца хьокхаш къайолийт, из хьакхаран цунах аргIаш дараи юкъе йоккхий ханаш йолийт, сиха доацаш а вIаштIехьдаккханза а йоллаш я силос. Партийни, советски, юртбоахама органаш декхарийла я дIалахача шерах юхейиса кхашка латта йоли чаи вIашагIа а тохаш, фермашка тIаозара: доакъарийна мегаш мел йола буц хьекха, вIашкатохара, наькъашкара, хьунашка, лоаман боешкара буц хьокхача мангалхой бригадай болх тоабара эша гIулакхаш дайта; укх шерарча кIин чa механизированни наькъаца гуллелга, из фермашка тIа а эза, цунах аргIаш делга, хIаьта иштта эрий тIайоалача баьцах, баьца дааракх юхеюсача хIамаех, шекара свекла лордех силос йоллилга, хьажкIий гIадамаши гитуаргий кийнаши йизза гул а яь, дIаоттаелга Iалашдайта. Кийчдаьча дерригача доакъара цIенхаштта учет оттае еза, из талхарахи лечкъадарахи лораде деза, бехктокхаме хургболаш нахага лораде дIалала деза доакъар, кхом беш, аьта, дика кийчаь дала деза из хьайбашта, иштта лоархIаме да еш йола комбикормаш дикагIа хьаяр, цар ассортимент шеръяр, уж кийчъяра рецептура цIенхаштта лелаяр, дулха-тIехка дома, доакъара дрожжеш, аьлах баьккха витаминни дом кийчбар.

Хьайбаш леладеча кадрашца бу организаторски кхетамен болх магота тоа ца беш хьайбай продукташ дукхагIа йоахилгеи кийчъелгеи хургдац. УнахцIено лораяра, культура, просвещене министерстваш, респотребсоюз, цар моттигера органаш декхарийла я хьайбаш леладерашта, къаьстта гаьнарча даьгIенашка хьайбаш доажадерашта дикагIа культурно-бытовой, торгови, медицински гIулакх де.

Къахьегама овсарле лакхъярен хьайбай продукцега дIабода мах лохбарен айхха дуваденна да фермашкарча балхашта механизаци ярца. Цхьабакъда, хьайбай боахаме халача балхашта механизаци яра, планаш дукххача боахамашка кхоачашъяц, йолаш йолча оборудованех лерттIа пайда эцац.

Механизаци яра оттаяь планаш дувцилга йоацаш кхоачашъелга Iалашдайта деза юрта боахама министерства, «Сельхозтехника» объединене, парте райкомаша, производственни управленеша.

Юрта боахама материально - технически база чIоагIъяра программа оттаяьй КПСС ЦК Пленумо. Е хьатIадоагIа пхи шу чакхдоалаш трактораш шозза, ялат чуэца комбайнаш цкъан ахаззеи, мухь кхухьа автомашинаш шозза дукхагIа хургья, хьалъергья юртбоахама машинаш ю керда 80 гаргга завод, 200 гаргга ремонтни завод, юртбоахама техникана ремонт ю эзар совгIа специализированни мастерски.

Вай республике планах оттадаь да пятилетках «Сельхозтехника» объединене гIолла йолаш яраш тоаяь эргайоахаш а керда а гусенични чархаш йолеи трактораш, ялат чуэца комбайнаш, легкови автомобилаш, автотракторни двигателаш, агрегаташ тоаеш йола 11 специализированни поточни предприяти, автомашинашта технически гIулакх деш йола массехк станци хьалъе. Колхозашкеи совхозашкеи хьалъергья машинно - тракторни парка текущи ремонт еши технически гIулакх деши йола 36 мастерски. Юртарча специализированни ремонтни предприятей шефаш йолча кертерча промышленни предприятеша стандартни йоаца оборудовани елга вIаштIехьдоакх, подшефни ремонтни предприятеш технически хIамашца Iалашъергья, хIаьта, иштта оборудованена монтаж еча а из шии моттиге дIаоттаеча а, поточни линеш Iомаяь караерзаеча, кадраш кийчъеча новкъостал дергда.

ЦIенхашттара кхоачамбоацараш да юрта боахама объекташ хьалъеча а. Цу гIулакхашта пачхьалкхено къестаеш йолча средстваех хIанз а нийса пайда эцац, дукххача гIишлошка доакъош дий дIахьожайий йохаю уж, из бахьан долаш тIехьадувл объекташ болх бе йолайолийтилга. «Чечингсельстрой» тресто (управляющи нов. Липей) шийна яьча критиках йоагIаш йола выводаш а ца еш, дIахо а хьалъю юртбоахама объекташ болх во беши ха дукха дIайохийташи. Подрядни балхий ах шера план 5 бетта 61 процент мара кхоачашъяьяц тресто, хьайбаш чулоахкаду помещенеш болх бе йолалийтара план йохаяьй. Ледара ду юртара гIишлош хьалъяра балхаш «Чечингушводстройс» (нов. Лазарев), «Кавсантехмонтажо» (нов. Репин), № 66 йолча дIа-юха лелаеча механизированни колоннас (нов. Леонтьев), «Южгазстроя» спец. СМУ (нов. Литвинчук). ГIишлош хьалъяра планаш дувцилга йоацаш кхоачашъяра балхаш дикагIа дара, объекташ шоай ханнахьа эксплуатаце дIаялара гIишлошъяра организацей, юрта боахама министерства, производственни управленей, колхозий, совхозий, КПСС райкомий кулгалхой бехктокхам лакхбе беза.

Къаьстта боккха лоархIам болаш да колхозаши совхозаши организационно - боахама хьакъе чIоагIъяра, массанахьа а боахама хозрасчет юкъейоалаяра, финансови дисциплина чIоагIъяра дешаш. Боахамий рентабельность лакхъяра ерригача резервехи торонехи пайда эца беза.

Республике колхозий ахчан доходаш укх тIеххьарча пхе шера 25 процент лакх а еннай, дIадахача шера 33,2 миллион сом а хиннай. хIаьта екъаш йоаца фондаш хIама ца эшшаш шозза лакхъеннай. Из дика да. Цхьабакъда колхозий балхаш тIа дукха цIенхаштта кхоачамбоацараш да. Парте дукххача райкомаша, горкомаша, районни производственни управленеша, юрта боахама министерства ледара лелабаьб юртбоахама артела Устав кхоачашдара тIехьа лоаттабеш бола тIахьожам, цхьадолча боахамашка дIадьхадаи общественни лаьтташ дIалувцаш, доахан, ахчан средстваш лечкъаеш, гIожача тайпара колхозни демократи телхаеш хилара эхь дола гIулакхаш. Ахчан доходаш дIа-юха нийсъярца, производственно - финансови план чIоагIъеш хиларца, материальнии ахчани средстваш дIаяхийтарца, артеле членаш хьаэцарца дувзаденна дола колхозни вахара керттера дешаш дувзачеи къестадечеи колхозхоех дукхагIа болча наха дакъа лацац цхьадолча боахамашка. ЦIенхаштта чакхъяха еза артела гIулакхаш леладара демократически лард. КПСС ЦК Пленумо юртбоахама артела хьокхамерча Устава керда проект оттаянза яргIоацаш лерхI, из ювцара 1966 шера колхозхой ерригсоюзни кхоалагIа съезд гулъергья. ХIанззехьа шера дIаболабе беза цунна кийчо яра болх, шерагIа юкъе оза беза цу балха колхозхой, колхозий специалисташ, кулгалхой, юрта боахамца ювзаенначa районнии областнойи организацей болхлой.

Республика юртбоахама производстве хадданза лакхлу совхозаша йоаккхача продукце дакъа. Вай 50 совхозо укх шера 55,5 процент ялат, 81 процент шекара свекла, 32,4 процент гидуаргаш, 57,8 — баьца дааракш, 60—сомаш, 84,5—комсаш, 50,6 — дулх, 55 процент шура йоаккхаргья, 57 процент фуаш гулдергда. Совхозни продукце удельни доазал хIара шера лакхлу.

Дог гIаддугаш хIама да соахка «Шелковский», «Терский», «Степной», кхыйолча совхозаша лаккха рентабельность йолаш болх бар. Цхьабакъда дукххача совхозаша рентабельно боацаш бу болх. ДIадахача шера хинна зе 5 миллиони 689 эзари сом лоацаш дар. Къаьстта доккха зе долаш болх бир «Горец», «Самашкинский», «Ингушский», «Джалка», «Горячеисточненский», «Назрановский» яхача совхозаша. Совхозий финансово-боахама балха итогашка а хьежа, парте областной комитетои республика Министрий Советои рентабельность лакхъяра гIулакхаш белгалдаьхар.

Совхозаши колхозаши лакха рентабельность йолаш Iалашъяр чоалхане гIулакх да. Цу гIулакха колхозно-совхозни производства ерригача звеношка боахама расчет юкъейоалае еза, дикка лакхбе беза экономически балха боарам, тIагIертта дика доал деш лелабе беза боахам. ХIара гектаре, минеральни удобреней, ядохимикатий хIара килограммо, производствага дIадохийтача хIара сомо мамогта дукхагIа пайда хьалургболаш хIама де деза.

Колхозийи совхозийи кадраш чIоагIъеш дикка болх баьб республика партийни организаце. ХIанз укх сахьата совхозий директорех 86 проценти колхозий председателех 75 проценти нах лакхара а юкъера а образовани йолаш ба. Дуккха бола колхозий председателий заместителаш, совхозий отделеней управляющеш, керттера бухгалтераш а лакхеи юкъереи образовани йолаш ба. Цхьабакъда отделеней управляющех ахаши колхозий 16 председатели юкъера специальни образовани йолаш вац; хIаьта колхозий бригадирех 82 проценти хьайбай фермай заведующеех 75 проценти нах практикаш ба. ХIаьта республике кIезига мичаб зоотехникеи агрономеи образовани йола нах кхыча балхашкх. Парте райкомаши производственни управленеши декхарийла я цу гIулакха терко а яь, колхозаши совхозаши хьалхле лелаеча кадрашца а специалисташца а чIоагIъе. Организаторски балха тIехь кадраш харжа, дIаю-юха нийсъе хар, царна кхетам балар керттера хилар диц а ца долийташ, цIенъяь дIаяккха еза администрировани, квалифицированни доацаш, колхозийи совхозийи балха юкъе лелхилга, хьаллаца еза боахамий кулгалхой инициатива, лакхде деза цар сий, квалификаци лакхъяра йоакхо е а цу ханна шоашта тIадиллача гIулакха хьакъера цар бехктокхам лакхбе а беза.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра хьакъе республикана хьалхашка латтача доккхийчеи чоалханерчеи декхараша тIагIертта дIадех дукххача наха юкъера организаторски политически болх лакхбар, боахама хьалхле леладара стили методаши эргаяьха тоа а еш. Укхаза дувцар да партийни комитеташа нахаца бу болх тоабара, оттаяь планаш кхоачашъяра нах кхетамца оарцагIбахара дешашта керттера теркам тIаболийтилга. Парте райкомаши горкомаши декхарийла я юххьанцарча парторганизацеша дIайолаяь инициатива а дика гIулакх а хьаллаца, колхозашкеи совхозашкеи эттача хьала хьакъе цар бола бехктокхам лакхбе, боахама балха лоаттабеча тIахьожама бокъонаш чакхъяхара царна новкъостал де. ХIара коммунисто къахьегамца коммунистически гIулакх лоаттадеш хилара, боккха сакхетами вахаре политически дакъа лоацаши хилара хьокхам тергболаш хIама де деза.

Цхьабакъда, парте цхьайолча райкомаша хIанз а йитаяц телха методаш, заседанеш яра тIера я, тIайица решенеш кхоачашъяра тIахьожам ледара лоаттабу. ХIанз а нийслу администрировани, командовани еш, кагийча хIамашта тIехь доал де гIерта, юрта боахама специалисташта гIожа низ беш моттигаш. Овлангара теда деза уж а цу тайпара дола телхараш а, бюрократизмах, сонтакура валарах, даьсса доккхалаш дувцарах, шоай ха яьккха яьнначa хьалхле лелаяра методех цIенхаштта лорае еза кадраш. Райкомаш, райисполкомаш, производственни управленеш цхьанне дер шоллагIчо де а ца гIерташ, хIаранена шийна мегаш йолча методашца болх беш хилар, хIара боахама экономика чIоагIъелга, юртбоахама продуктай производство хадданза лакхъелга Iалашдар лоархIаме гIулакх да.

Республика юрта боахаме болх беш 5500 коммунист ва. Уж данмаш производства керттерча участкашка ба. 1200 гаргга коммунист ва тракторист, комбайнер, тракторни бригада бригадир волаш, 700 совгIа саг ва царех хьайбай боахаме къахьегаш. ХIанз шиннегара дIайиккхача, ерригача колхозашкеи совхозашкеи партийни организацеш я. Бригадашка, фермашка, отделенешка болх беш 213 цеховой парторганизацеи 270 партийни группеи я. Колхозийи совхозийи дукхагIа йола партийни организацеш боахамашкарча гIулакхашта влияни е могаргдола, денал дола, чIоагIа коллективаш я. Цхьабакъда йолаш я колхозни совхозни гIулакхашта ледара влияни еш йола, боагIача тайпара организаторски кхетамеи болх ца бу парторганизацеш а. Цун бахьанех цаI да партийни комитеташа юххьанцарча организацей кхоачамболлаш терко ца елга, Уставах доагIа декхараш кхоачашделга бокъонца хьа ца дехилга.

Ховш ма дий, республика юххьанцарча парторганизацей болх мишта латт а из тоабара гIулакхаш а КПСС обкома VII-ча пленуме дийцалга. Цул тIехьагIа пленума итогаш ювцаш ерригача юххьанцарча организацешка партийни собранеш хилар. Собранеш чакхъяьлар коммунисташа чIоагIа дакъа а лоацаш, шерра критикеи самокритикеи а еш. Массанахьа а коммунисташа хьахьекхар юххьанцарча парторганизацей денал лакхдара шоаш йоакхо еш хилар.

Совхозий парторганизацей влияни производственни ерригача участкашка лакхъяра боккха лоархIам болаш хургда совхозашка партийни комитеташ хьаяр. 50 а кхы дукхагIа а коммунист волча совхозашка парткомаш яхка лаьрхIад, отделеней, фермай, кхыча производственни участкай парторганизацешта юххьанцарча парторганизацей бокъонаш а луш. Цунга хьежжа вайцига кхы массехк совхозе а парткомаш ергья...

Партийни организацеша къаьстта еча йоакхон предмет а хинна дIаотта деза къахьегамхошта коммунистически кхетам балара, уж идейни чIоагIбара, культурни боарам лакхбара, къахьегама хьинар айдара деш. ХIанз ерригача партийни организацей керттера декхар да юрта берригача коммунисташтеи къахьегамхоштеи КПСС ЦК мартовски Пленума решенеши цунга хьежжа дола КПСС ЦК-а а СССР Министрий Совета а соцамаши кIоаргга дIадовзийтар. Чулоацам болаш а тешаргболаш а къахьегамхошка хIара денна дIабовзийта беза юртбоахама дерригa доакъош чIоагIа лакхдара партеи правительстван деча гIулакхий Iалаьмате боккха лоархIам, пачхьалкхено еча йоккхийча материальни затратий лоархIам.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша юрта хьадаьд къаьстта дика дола хьал, цIаккха ца хиннача тайпара лакхбеннаб колхозхойи совхозий болхлойи политически сакхетам а къахьегама хьинар а. Партийни организацей, советски юртбоахамеи органий декхар да хIанз хIара боахаме, бригаде, звене дIайийнача культурашта гIулакх деш бу болх ший ханнахьа а геттара дика а чакхбаккхара, удобренеех махулла дикагIа пайда эцара, юртбоахама ерригa культураш массанахьа чIоагIа хьувкъаргйолаш уж зе деча садоахкача хIамаехи лазарехи лораяра юрта къахьегамхой творчески инициатива кхетамца тIаерзаяр.

Хьувкъама тIехьа лоаттабеча къовсама керттера ха — гурахьа дийна ялаташ чуэца ха хьаэттай. Доа а ца деш ялат хьалкхедар, комбайнаша, транспорто, ялат чуэцача кхыча технико овсарле долаш пайдане болх белга Iалашдара хиланза дарг мел доацар де деза, нах дика оарцагIбаха беза, къахьега а салаIа а мел эша хьалаш хилийта деза царна.

ХIара колхоза, совхоза, доккха декхар да юкъарча хьайбашта эша доакъар кийчдар, ялати лаьттанцара а хьайбай а кхыйола продукташи яхара а уж пачхьалкхенга йохкара а планаш кхоачаши тIеххоачаши елга. Доклад чакхйоалаш нов. Титова аьлар, тешам ба КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша дог уроттадаьча республика партийни организацеша, берригача къахьегамхоша укх шера заданеш кхоачашъяра, тIаийца социалистически декхараш а хьатIайоагIача пятилетка планаш а кхоачашъяра динза дарг мел доацар дерг хиларах, коммунизм хьалъеча ерригача участкашка керда толамаш доахаргхиларах.

КПСС ЦК МАРТОВСКИ ПЛЕНУМА СОЦАМГА ХЬЕЖЖА РЕСПУБЛИКА ДIАХО ДЕГIАЙОАЛАЯРА ДЕ ДЕЗАРИЙ А ХЬАКЪЕХЬА

Нов. Ф. Е. Титова докладах йола пренеш

Пренеех эггара хьалха къамаьл дир КПСС **Ачхой - Мартана** райкома секретара нов. **Русина.** Парте райкомо, аьлар цо, чIоагIа къахьег КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш толамца кхоачашъергйолаш болх вIаштIехьбаккхара. Районе вIашагIъеллай 10 керда юххьанцара партийни организаци, 9 профсоюзни организаци. Парте хьачуийцаб дукха дикагIбола къахьегамхой. Болх беш я 500 гаргга агитатор чувоагIаш йола 21 коллектив. ХIара квартала дIахьожабаь агитатораш, депутаташ ба. Хьинар айденна къахьегаш ба юртбоахама къахьегамхой. ДегIаух хьалха латтарий мутIарчш. Нагахьа санна соахка хьалха латтарех 95 саг хиннавале, хIанз уж 155 саг ва. Района совхозашка 3 коллектив я коммунистически къахьегама цIи лелаеш, хIаьта 26 саг коммунистически къахьегама ударник а ва. Ерригача районе гIолла хIанз из сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш я 13 коллектив.

Оаха дIахо а дукха гIулакхаш кхоачашде лерхI социалистически яхь шерагIа йоаржаяра. ВIашагIйолла лаьрхIад хьалха латтарий аллея, иштта вIашагIйолларгья хьалха латтарий сурташ тIадола йоккха макет. Цахаддаш терко ю оаха къахьегамхой материальни безам совбаккхара. ХIара совхозе вIаштIехьдаьккхад материальни совгIаташ тергдола гIулакх. Цу совгIаташца цхьана тергья дIа - юха телаш йола ЦIе байрахх.

Совхозашкара юххьанцара партийни организацеш берригa низ тIабахийта къахьегаш я хьалхашка латта декхараш кхоачашдара. ХIанз ерригача кхашкарча станашка, фермашка къахьегаш болча наьха хьашташ дикагIа кхоачашдар духьа лаьрхIад торговле ерригача организацей, ерригача кульпросветучреждений болхлой цига хургболаш болх вIаштIехьбаккха.

Районе цахаддаш терко ю хозрасчет балха юкъехкахьара. Совхозий ерригача отделенешка юкъейоалаяьй хозрасчет. ХIара бетта балха итогаш ю, гучадоах кхоачамбоацараш, иштта белгалдоах уж дIададахара наькъаш. Соахкарчул дукхха лакхагIа да укх шера хьайбай боахамера хьокхамаш. Пхе бетта план кхоачашъяьй дерригача хьокхамех, хIаьта ах шера план кхоачашъергья 25 июне. Паччахьалкхен план укх шера кхоачашъергья ханал хьалха.

КПСС ЦК мартовски Пленума соцамга хьежжа, хIанз тхога хьакхаьчай 1970 шера йола контрольни цифраш. ХIанз тхо хIара совхозе мероприятеш вIаштIехьйоахаш да. Цхьабакъда, цхьадолча гIулакхашта тхона новкъостал эш. Районе 1300 гектар ушал йолаш лаьтта да, хIаьта 835 гектар кIотаргаш ягIаш да. Нагахьа санна цу лаьттаех пайда эцаш хилча, районо чуэцаргдар 4 эзар тонн ялат. Из лаьтта докъадара дош увттаду хIанз пхелагIа шу да. Цига мелиоративни балхаш дIадоладе проект яц. Мел чIоагIа дехарах из оттае тугаш яц «Чечингипроект». Къоастаде деза из дош.

Бий бутт хьалха оаха республикански организацешта хьалхашка дош оттадаьдар лоамарча даьгIенашка бодаш 5 километр никъ буллилга вIаштIехьдаккха, аьнна. Бакъда, хIанз а республика юртбоахама министерстваи наькъаш дехкача управленеи шоайла къувсаш латт из дош. ДIахо гоаде йиш яц из гIулакх.

Нов. Русина ший къамаьл йистедоалаш тешал дир Ачхой - Мартана районни партийни организаце шийна хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдергхилара.

Юрта боахама Шелковской районни производственни управлене начальника нов. **Самарсие** ше къамаьл деш йоалайир тIадоагIача пхе шера боахам дегIабара йола цифраш. Масала, 1970 шера духхьал тха дукхагIа доаккхаргда 30 процент, иштта дукхагIа йоахаргья кхыйола продукташ.

— Производство дегIайоалаеи хьайбай продукци паччахьалкхенга йоккен торо хургьяц, нагахьа санна дика доакъарий база Iалаш ца йойя, —йоах оратора.—Цудухьа оаха берригa теркам тIабохийт из декхар кхоачашдара.

Районе соцам баьб доакъарийна лаьрхIа люцернеи, суданкеи, гурахьа дув рожи дукхагIа дIаде. Цунах хьайбашта дика доакъар хургда. Моттигерча хьалашка диллача, хий дехкаш долча лаьтташка хIара гектара тIара 50 - 60 центнер йоал люцерна. Из геттара дика доакъар да дукха белокаш цунах йоахкаш хиларах. Белгаладаккха дезаш да баьцаш дукхагIа дIаювргйолга а.

Силоса лаьрхIа шортта хьажкIаш дIаювргья хиш дехкача лаьтта. Укх шера а тIехь шортта моша доакъар хургдолаш вIаштIехьбаьккхаб болх. Нагахьа санна соахка 89 эзар тонн силос кийчъяь мара хиннаеце, укх шера кийчъергья 110 эзар тонн силос.

ДIахо оратора ювц ялат доаккхилга дегIадоаладара цифраш.

— Тха планаш, — йоах цо,— кхоачашъе йиш йолаш я, цхьабакъда тхона новкъостал аш хиш дехка лаьттанаш тоадара, хиш дехкача система реконструкци яра. ХIанз долаш долча магистральни канало тоъал хий лоаттадац кхашка. Укх гаргарча шерашка из доккхагIа хилийта деза. Цу хьакъехьа кхоачашде дезараш доккхий гIулакхаш да.

Тоъал хий ца хилар бахьан долаш доккхий зенаш хул боахамашта. Масала, Менжинске цIерахча колхозе вIаштIехьдаланзар 1000 гектар гурахьа дув ялат дIадийнача лаьтта хий дилла. Цудухьа цу кхашка геттара лоха хьувкъам хилар. «Коминтерн» яхача колхозе хий ца дуллаш йисар 300 гектар. Цудухьа тIехьадьлар хьажкIаш дIаювлга.

Нов. Самарске белгалдаьккхар хиш дехкача лаьтташка хьалъеш йола гIишлош геттара эсала хилар. ГIишлоний организацеша лерттIа чакхдахац уж балхаш. Геттара во плачировка ю хиш дехкача лаьтташка, массаза телхаю графикаш.

ДIахо нов. Самарске дийцар хьайбаш доажадеш йола даьгIенаш тоаяра деш латта балхаш. Цу хьакъехьа керттердар да бурунашта гонахьа хий дуллилга.

Нагахьа санна ерригача районе гIолла шиъ - кхоъ канал а дилла бурунашка хий дулларе, аре геттара тоалургьяр. Цу балхашка дIадолаш дола рузкъа геттара сиха юхаметтаоттаргда.

Трибуна тIа йоалл ВЛКСМ обкома секретарь нов. **Гудантова.** КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъеча юкъе хьинаре **дакъа** лоац республика комсомольски организацеша, аьлар цо. Юрташкара кагирхой къахьегаш ба производства тайп-тайпарча **участкашка. Республике вIашагIъеллай 230 кагирхойкомсомольски хьажкIаш лелаю** звено, **80 шекара свекла лелаю** звено, **къоначa хьажкIаш** лелаераша **дош деннад 16248 гектарах хIаране** тIара 35 центнерал кIезигагIа хьажкIаш чу ца эца, 2454 гектарах хIаране тIара 220 центнер шекара свекла чуэца дош деннад свекла лелаераша.

Нов. Гудантовас дийцар республика прожектористаша кхоачашду гIулакхаш. Дукха гучадьхад цар кхоачамбоацараш, белгалдаьхад уж дIададахара наькъаш а. ХIанз республике 30 эзар совгIа комсомольцаши кагирхойи прожектористаш ба. Колхозашкеи совхозашкеи дика къахьегаш ба къона специалисташ.

Комсомола обкомо дукха къахьег комсомольски звеноштеи бригадаштеи, хIаьта иштта районаштеи юкъе социалистически яхь йоаржаяра. ЧIоагIъяь я кхоъ ВЛКСМ обкома дIа-юха телаш йола ЦIе байрахх. ДикагIболча производственникашта ВЛКСМ ЦК, комсомола обкома Сийлен грамоташ тел. Колхозийи совхозийи комсомольски организацешта юкъе шерра социалистически яхь яьржай хьайбай боахаме комплексни механизаци электрификаци яра. Грозненски шурий совхоза комсомольско-кагирхой бригадо дIаоттаяьй шиъ доахан детта установка, 280 метр дIоахал дола водопровод йиллай, 200 бежана лаьрхIа автопоилка оттаяьй. Бакъда, цхьадолча боахамий кулгалхоша лерттIа терко яц механизаци яра. «Ермоловский» совхозе механизированни хьисапе доахан детта установка оттаяьча помещене хIанз управляюще кабинети цIе уголоки я.

Механизаци яра болх ледара латт Гудермесски Наурски районашка.

Дувцанза даргдац укх тайпара дош. Цхьаболча кулгалхоша вIалла уйла яц юрташкара кагирхой дIаухаргбоаца гIулакх вIаштIехьдаккхара. Грозненски районерча Старо-Юртовски совхозе бархI шерара школа йистеяьккха волча 11 кIаьнка совхозе балха Iе лаьрхIадар, юрта боахама техникуме заочно дешарг а долаш. Бакъда, совхоза кулгалхоша теркал данзар цар дийхар.

Нов. Гудантовас иштта белгалдаьккхар республика техникумашка вай колхозашкареи совхозашкареи кагирхой деша кIезига хьежабеш хилар.

Укх шера республике хургья 40 комсомольски шурий-товарни ферма, 16 жа Iуй бригада, 10 хьакхий-товарни ферма. Царех хьокхамий боахамаш хилийта лерхI комсомола обкомо.

ХIанз Iалаьмате бехктокхаме ха я юрташкарча кагирхошта хьалхашка латтар. Ханнахьа дика чуэца деза ялат.

Шеко яц республика комсомольцашеи кагирхошеи шоай хьамсарча парте шоашта хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдергхиларах.

—Боккха лоархIам болаш гIулакх да, — аьлар республика Госплана председатела нов. **Брыксина** — юртбоахама продукташ эцара керда маьхаш оттадари экономически эсала йолча колхозашта тIера декхар дIадаккхари.

Из доккха новкъостал да. ХIаьта КПСС ЦК мартовски Пленумо тIаийца кхыдола гIулакхаш а теркалдича, бIубенна ала йиш я: колхозийи совхозийи ерригa торонаш йолаш я лоацача хана шоай экономика лакхъе.

ХIанз партийни, советски, юртбоахама органаша планови болхлошца цхьана боккха болх бу юртбоахама продукташ кийчъяра йола хувцалургйоаца планаш хIара боахаме дIакхачийтара. Из болх 1 июле чакхбаккха беза.

Дика вIаштIехьбаьккхаб из болх Сунженски, Наьсарен, Грозненски, Шелковской, иштта кхыча районашка. Бакъда, цхьайолча моттигашка сов сихлу цу балха, боахамашта планаш белгалъяхара кIоаргга тохкам бац. Масала, Гудермесски производственни управлене хIанзле, ерригаш хIана яц аьнна, оттаяь яьнийн планаш. Бакъда, бокъонца теххадац хIара боахамера экономически хьокхамаш, мах баьбац лаьттан, лаьрхIаяц хьувкъамеи хьайбай продукцеи дукхача шерий юкъера дапнеш, иштта кхы. Цу тайпара лоархIамаш ца дича гIалаташ дувл.

ДIахо нов. Брыксина белгалдаьккхар, хIара боахаме производственни пхе шера план оттаеш теркалде дезар фуд. Белгалъяха еза лаьттан культуреи хьайбай боахами лакхбара мероприятеш, Iилманна карагIдаьннари дикагIбарий опыти балха юкъехьолга, производственни процессашта массе оагIоракьхара механизаци электрификации елга—вешта аьлча, юртбоахама продукци дегIайоалаяраи цунга дIадолдар кIезигдаран де мел дезар белгалдаккха деза.

Оратора йийцар республике хIанз а кIезига пайда эцаш йола резерваш — хий дехкаш дола лаьтташ дукхагIа хулийтилга, юртбоахама производствана механизаци электрификации елга.

Дош лу КПСС Надтеречни райкома хьалхарча секретара нов. **Белецкена.**

— Тха районе ворхI совхоз, — аьлар цо, — комсаш лелаеш хургья. Духхьал укх шера 1742 гектара тIа дIайийнай комсаш. 1970 шу **чакхдоалаш уж хургья 9250 гектар. 1968 шера тха совхозаш декхарийла я Даьхенна 5 эзар тонн комсаш яла, хIаьта 1970 шера** — 15 эзар тонн совгIа.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра де дезараш дукха да. Цхьабакъда, цхьадолча боахамаша дика пайда эцац шоай эггара йоккхагIа йолча торонах — лаьттах. Парте райком, аьлар дIахо оратора, йоккхий мероприятеш вIаштIехьйоахаш я болх тоабара, кхоачамбоацараш сихагIа дIададахара, юрта боахама производство дегIайоалаяра йолча ерригача торонех бизза пайда эцара.

ДIадахача шера итогаш ювцаш экономически совещани яьй. Цига гучадаьлар цхьаболча кулгалхоша, специалисташа шоай боахаме экономика кIоаргга Iомаеш ца хиннилга.

Парте райкома бюро решенех хIанз вIашагIъеллай районни экономически совет. Цунна чуйоагIа укх тайпара секцеш: производство вIаштIехьъяккхара, экономически анализеи финансови балхеи, экономически знанешта пропаганда яреи дикагIйола опыт балха юкъе кхахьареи секцеш. ХIанз тха вIаштIехьдаргда организаторски балха боарам лакхбе, ханнахьа экономика дегIайоалаечара кердадар теркалде, эшшача хана доагIаш дола гIулакх тIаэца.

ДIахо нов. Белецке дийцар, парте райкомо мишта вIаштIехьдоаккх колхозни производства хIара участкера партийни лоархIам лакхбелга. Дика дегIадаьхкад парте мугIараш, къаьстта КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа.

Гудермесски района «Октябра 40 шу» яхача колхоза председатела нов. **Осмаева** дийцар КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра юрта боахама къахьегамхоша мел чIоагIа къахьег.

— Е бутт чакхбала, — аьлар цо, — дукха денош дисад, цхьабакъда, оаха хIанзле ах шера итогаш яьй. БарагIдаьннараш дог гIоздоахаш да. Дулх даккхареи шура дIаялареи ах шера план тIехкхоачашъяьй. Соахка укх ханаца нийсйича колхозо паччахьалкхенга шозза дукхагIа шура ехкай. Доахан дикагIа кхабари дикагIа гIулакх дари бахьан долаш лакхъеннай хьайбай продуктивность. ТIехкхоачашъяьй фуаши тхаи даккхара план а.

Колхозхоша геттара чIоагIа къахьег укх шера дика хьувкъам чубара. Агротехнически дикагIа йолча ханашка дIайийра ерригa культураш. ХIанз кхашка вIашагIъеллай хий дехкарий ши смена. Эзар гектара тIа хий диллад, цхьайолчар тIа шозза. Иштта хий диллад свекла, хьажкIаш дIайийнача лаьтташка а. КПСС горкома бюроси горисполкомои уж толамаш дахар бахьан долаш тхона елар дIа-юха тела ЦIе байрахх. Цхьабакъда, оаха дика кхетаду укх шера тIаийца доккхий социалистически декхараш толамца кхоачашдара тIагIертта къахьега дезалга.

Бакъда, цхьадолча гIулакхашта тхона новкъостал эш районни республикански организацешкара. Тха колхозе тоъал хьайбай помещенеш яц. «Чечингсельстрой» треста кулгалхой бехках уж помещенеш хьал ца еш латта массехк шу да.

Кхо объект я тхо долча хьалъеш. Договорах уж хьалъяь яха езаш яр соахка ноябрь бетта, цхьабакъда, уж хIанз а йистеяла гаьна я. Цул совгIа, хьалъеш латтача помещеней пенаш талхаш латт. Ла мегаргдац уж гIулакхаш.

КПСС Наьсарен **райкома хьалхарча** секретара нов. **Цолоева дийцар** семилетка тIеххьара шу толамца чакхлаккхара района къахьегамхоша бIаьсти денз чIоагIа къахьийгалга. Толамца чакхлаьккхар ялат дIадувлга. ХIанз массайолча моттиге дика гIулакх ду дIайийнача культурашта. Ялат чIоагIа хьувкъаш латт. Механизатораша дика кийчо ю ялат чуэцара, района боахамашка 49 комбайн я. Цар торо хулийтаргья 10 дийнахьа ялат чуийца даккха. Хьайбашта доакъар а хIанззехьа кийчдеш латт.

Дукха ба районе хьалха латтараш. Цар шераш йоах оратора. Уж ба производства массайолча участкашка: ялат кхедеча, свекла лелаеча, фермашка, иштта кхы а.

Нов. Цолоева белгалдаьккхар района боахамашка долаш дола кхоачамбоацараш. КПСС ЦК мартовски Пленумо хIанз хьайиллай уж ца хилийтара йоккхий торонаш. ЛерттIа пайда эца беза царех. Дукха къахьега деза сихха кхоачамбоацараш балха юкъера дIадахара. Районе телхаяьй севообороташ, хьайбашта шортта доакъарий база Iалашъяьяц, фермашка лерттIа помещенеш яц, геттара эсала латт хьайбай боахаме механизаци яра гIулакх.

Парте райкомо хIанз берригa низ тIабахийтаб болх цIенхаштта тоабара. Эггара хьалха кхоачашде дийзар кадраш нийса харжареи уж дIаоттаяреи гIулакх. Керттера теркам тIабохийт партийни решенеш кхоачашъеча тIахьожам лоаттабара. Райком новкъостал де гIерт юртбоахама хIара специалиста. Къахьегамхой бIубенна ба хьалхашка латта декхараш кхоачашдергхиларах. Юртбоахама продуктай планаш хувцаргйоацаш хиларах, продукташ эцара маьхаш лакхдарах, юртбоахама къахьегамхой материальни безам совбаккхарах мел боккха пайда баргба дика кхетаду юртбоахама къахьегамхоша.

ХIанз хIара боахаме оттаяьй массехк шера продукташ яхара хувцаргйоаца план.

Продукташ ийяра маьхаш лакхдареи паччахьалкхенга уж дукхагIа йохкареи чотах района боахамашка кхы тIа а кхоачаргба ах миллион совгIа пайда, цар торо хургья укх шера а тIехь рентабельни хила.

Нов. Цолоева ший къамаьл йистедоалаш белгалдаьккхар, района къахьегамхоша берригa низ тIабахийта къахьегаргхилар, шоашта хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдара.

Вай республике юрта боахама продукташ дукхагIа яхара эггара хьалха де дезар хиш дехкача лаьттаех бокъонца пайда эцар да, — йоах ше къамаьл де дIаволалуш хинбоахама министра нов. **Давыдова.** — ДIададахача шера, йоах оратора, цхьадола толамаш даьхар вай боахамаша, ка болча ялатий хьувкъам 5 процент лакхбир, хьажкIий—10,6 процент, шекара свекла—шозза лакхбир, иштта кхы дIахо. Из хих даьнна беркат да. Цхьабакъда, сов дукха мах бода вай хиш дехкача балхашка, къахьегамах хьахиначо продукцега дIадодар меттаоттадац. Дуккхача боахамашка лерттIа пайда эцац хих. 1964 шера, йоах оратора, дукха хий дилла йиш йола лаьтташ дисар, масала, Ачхой-Мартана, Урус-Мартана, Грозненски, иштта кхыча районашка хий ца дуллаш.

Дукха дикагIа латтац гIулакхаш цхьайолча районашка укх шера а. Дуккхача боахамий кулгалхошеи специалисташеи кхетадац бийсанна хий диллар мел лоархIаме да, хий пайда ца эцаш дIаух. Климатически хьалаш укх шера дика доацилга ховшие а еш я из мелал. Боахамий кулгалхой декхар да дIайийнача культурашта бокъонца Iунал дар, хий дехкача гIирсех бокъонца пайда эцар. Къаьстта теркам тIабахийта беза хьажкIашта хий диллара, хIана аьлча уж геттара дика хьувкъ хий диллача. Цхьаккхади, сахьат дIадахийта йиш яц пайда ца эцаш.

Хиш дехкача лаьттаех бокъонца пайда ца эцара бахьанаш дувцаш нов. Давыдова белгалдоах шерра шера хий дехка кийчбеча нахах диллагIа дакъа мара хий дехка балхаш деш ца хилар. Хий дехка кийчбеча специалистех кхо дакъа тайп-тайпарча балхаш тIа дIахьежабу боахамий кулгалхоша, хIаьта дукхагIа бараш балха хьалаш во хиларах шоаш дIа а ух. Цу гIулакхах доккха зе доал.

Хиш дехка лаьтташ шердара перспективаш ювцаш оратора предложени йоалаю вай республике проектни организаци хьае аьнна. Цо новкъостал дергда, йоах цо, юрта боахама къахьегамхошта хиш дехкача лаьттаех дикагIа пайда эца, цу даькъера хьалха латтарий опыт балха юкъе йоалае. Из къаьстта лоархIаме да хIанз вай районашка дуга леладелга шерде лаьрхIа хилар бахьан долаш.

Трибуна тIа ва «Грозвино» объединене начальник нов. **Сагаев.** Комсаш лелаелгеи чхьагIар доаккхилгеи бокъонца дIадоладаьл вай республике 1957 шера, — йоах оратора. — Наурски районе йоккхий комсий бешамаш а йогIаш. 14 эзар гектара тIа я вай хIанз комсаш. Керда ком саш лелаю совхозаш ехкай, хIаьта юлларгйолаш кхы 8 совхоза я. 1970 шу тIакхоачаш 11 эзар гектар комсаш тIакхетаргья вай республике. Ерригаш а 25 эзар гектар комсаш хургья объединене боахамий.

Массехк шу хьалха комсаш лелаю опытни специалисташ бацар вай. ХIанз хIара совхозе квалифицированни механизатораш а болаш йола къаьстта бригадаш я. Дукха балхаш даьд цар къахьегам аттача боаккхаш.

БIаьсти йоаллашехьа дIаболабаьб объединене совхозий коллективаша укх шера комсаш хьувкъаяра къовсам. БIаьстан балхаш дика чакхдаьннад. 60—65 эзар тонн комсаш чуя дага да тхо. Республика городашкеи юрташкеи баха нах Iалашбе а 6 эзар тонн комсех чхьагIар даккха а йиш хургья тIаккха.

Комсаш дукхагIа чуяхьаш хилча нах а дукхагIа хила беза боахамашка. Духхьала объединене совхозашка хургва 14 эзар саг. Уж нах квартиранца Iалашбе 100 эзар квадратни метр майда а йолаш дола цIеноаш хьалде дезаргда тха.

ЧхьагIар доаккхача заводаша укх шера 4 миллион декалитр чхьагIар доаккхаргда, йоах аратора, соахка даьккхачул кхозза дукхагIа. ДIахо кхы а дегIаяхка езаш я чхьагIар доаккха предприятеш. Массехк керда завод йилла лаьрхIад, царех цхьараш хьаеш латт. Тхо дага да 6,5 млн. декалитр чхьагIар даккха торо хургйола гIулакх вIаштIехьдаккха.

ЧIоагIа теркам тIабахийтаб продукце дикал лакхъяра. Гаргарча шерашка лакха производственни культура йола механизированни предприятеш е еза чхьагIар доаккхача заводех.

Комсаш лелаяраи, чхьагIар доаккхача промышленностаи эшшача тайпара да вай республикера почвенно-климатически хьалаш. Вай торо я Нохч-ГIалгIайче СССР йоккхагIа йолча комсаш лелаеча районех цаI е.

Дош лу юрта боахама министра заместитела нов. **Дудника.** Юрта боахам дIахо дегIабоалабара декхар кхоачашдара боккха лоархIам болаш да, йоах цо, лаьттанцарча балхий культура лакхъяр.

ТIеххьарча шерашка дика лакхъеннай республике лаьтта леладара культура. Лаьтта дикагIа тоалу хIанз, хIаьта а доагIача тайпара леладац уж балхаш. Геттара эсала латт севообороташ юкъейоалаелга, дика хьувкъац дIаюв культураш.

Юрта боахама специалистий декхар да, йоах Дудника, шоай берригa низ-тIа а бахийта лаьтта леладара культура лакхъяр. КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша шерра никъ хьабелл цу гIулакха.

Кхашкеи фермашкеи латта гIулакхаш тоадара лоархIам бувцаш нов. Дудника вувц Урус-Мартана района «Красноармейский» совхозе болх беш вола Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни агроном нов. Куюмджиев. Цу боахаме, йоах цо, соахка хIара гектара тIара 23,6 центнер ялат чудера, планах 19 центнер мара йоацача. Цунна юхе уллача «Горец» яхача совхозерчул шозза гаргга дукхагIа да из. Из да Куюмджиева дикагIа йола приемаш балха юкъекхахьар бахьан долаш.

Ха миччa тайпара эттача а юртбоахама культураш дика хьувкъ сорташ тохкача участкашка. ТIеххьарча 5 шера юкъера лаьрхIача 26,2 центнер ялат чуденад цар хIара гектара тIара, колхозашкеи совхозашкеичул 40 процент дукхагIа да из.

Сорташта тохкамаш деча участкаша а кхыча хьалха латтараша а Iоаяьча опытах пайда эца беза дерригача боахамаша, йоах оратора, из производствана юкъеяхьа еза. Эггара хьалха де дезар да севообороташ нийса леляр. Республике дикагIа болча специалистий совещане йийца а йийца цу хьакъехьара рекомендацеш оттаяьй юрта боахама Министерствас. Цар тIа аьннад севообороташ мишта хила еза. Специалисташ декхарийла ба дерригa лаьтташ нийсача севооборотаца леладе. Цхьабакъда, цунах кхоачам баь Iе йиш яц, хIана аьлча агрономе цхьа дакъа мара дац из. Севооборотах, ерригача агромеханически приемех пайда ийбе беза лаьттанцарча балхий культура лакхъяра.

Нов. Дудника дувц цхьадолча боахамашка специалиста боагIача тайпара лоархIам ца беш хиларах. Дукха а моттигаш нийслу специалисташта цар де доагIаш доаца лоадам боаца гIулакхаш тIадехкаш. Из мегаргдац. Специалиста сий лакха лоаттаде деза боахаме. Вай юрташка болх беш бола агрономаш, зоотехникаш, кхы специалисташ — уж юрта боахама технологаш ба. КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша белгалдоаккхача тайпара хила деза специалиста гIулакх, цунна новкъостал де деза, цо яханчунга ладувгIа деза.

Хьайбай продукташ кийчъеча даьхача толамех дийцар Наурски райисполкома председатела нов. **Ситана.** Паччахьалкхенга дулхи фуаши дохкара ах шера план ханал хьалха кхоачашъяьй района боахамаша, йоах цо, хIаьта шура йохкара план—88 процент. Хьалха латт районе «Терский» совхози Ленина цIерагIара колхози, дика лел хьайбай продукташ кийчъяра болх индивидуальни секторе а.

Нов. Ситака дувц шоай районе специалистически яхь мишта латт. Доалдаха яьача Надтеречни, Шелковской районашца яхье яьнна я тха район, йоах цо. Дукха ха йоацаш вIаши тохкамаш дир районашa, социалистически декхараш мишта кхоачашду хьожаш. Культурашта Iунал мишта ду, ялаташ чуэцара кийчо яьйий, фермашка гIулакхаш мишта латт тохкар. ЧIоагIа беркат даьлар цу гIулакхах, йоах оратора. Дукха пайдана хIамаш корадир тхона Шелковской районе. Дика вIаштIехьдаьккхад цига хий дехкара гIулакх. Надтеречни районерча наха пайда эца мегаргболаш хIамаш нийсделар тха комсий бешамашка а.

ХIанзалца цIаккха а ца дийцача тайпара теркам тIабахийта дувц укх пленуме комсаш лелаярах а из боахама керттера дакъа долча тха районах а, йоах нов. Ситака.

Из геттара дика да. Комсаш лелаяра мел эша хьалаш долаш да вай республике, пудухьа чIоагIа теркам тIабахийта беза из культура дукхагIа хилийтара.

Наурски района дерригача боахамашка дика я хIанз комсаш, ханнахьа гIулакх даьд царна, дика летай. Шортта комсаш чуяхьаргья укх шера. Цхьабакъда, дукха халонаш нийслу комсаш лелаеча боахамашка. Царех керттердар кхоачамболлаш говзача болхлой кадраш ца хилар да. Цу тайпара йола кадраш кийчъяра профессионально - технически училищаш ехкай. Из геттара нийса да. Цхьабакъда, нов. Ситака хетачох, цу дешара заведеней болх чIоагIа тоабе беза. Дика латтац цига дешара а кхетама а болх, мастера лоархIам а хила беззача тайпара лакха бац. Училищаш йистеяьха берригa кагирхой района совхозашка соцаргбола гIулакх а деш дац. Нов. Ситака аланзар из гIулакх тоадара Наурски района организацеша фу де лаьрхIад. Ала дезаш да, профессионально - технически училищай болх тоабара Наурски райком а райисполком а оарцагIъяла езаш хилар.

Дош лу Урус-Мартана района «Горец» совхоза директора нов. **Якаева.** Шоай ерригача торонех бокъонца пайда эцаш доацача боахамий цIераш йоахаш хьоайир пленуме из совхоз а. Нов. Якаева нийса лаьрхIар доклада тIа совхоза балха баь мах. Цо дийцар совхоза болх тоабара партийни организаце, специалисташа, ерригача коллективо а фу ду. КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа чIоагIа хьинар айденна къахьегаш ба тха болхлой, йоах оратора. ДIадувча лаьттай структурага хьежад тхо. Хьайбаш леладераш шоай берригa низ тIабахийта оарцагIбаьннаб хьайбай продукташ дукхагIа яхара а уж паччахьалкхенга йохкара план кхоачашъяра а. ЧIоагIа оарцагIдаьннад тхо доакъара база чIоагIъяра. ХIанзле кийчъяьй 800 тонн дика йол. Укх шера чIоагIа пайда эца лаьрхIад оаха лоаман даьгIенех, цига дажаш хургда тха кагий доахан меттел детта доахан а. Хьайбашта дуа доакъар дика хиларах лакхлуш латт шурий хьоанал. Цхьабакъда, йоах нов. Якаева, лоаман даьгIенех бокъонца пайда эца торо хургьяц цига цхьадола балхаш ца дича, цига даим хьайбаш кхоабаргдола гIулакх вIаштIехьдаккха деза хьаде деза доаханга боахкача наха эша хьалаш.

Фермай болх тоабара де дезар дувцаш, Якаева йоах, эггара хьалха де дезар да племенной болх тоабар, кIезига продукташ луш долча хьайбай метта дикагIа дола доахан Iалашде деза. Из де деза хьайбай продукташ яхара а уж паччахьалкхенга йохкара а темпаш лох а лургйоацаш.

«Горец» совхоза кхашкара балхаш дераша, йоах Якаева, бокъонца пайда эцац хиш дехкача лаьттаех. Цу гIулакха кIезига новкъостал ду хинбоахама министерствас а.

ХIанз чуэца долалуш да ка бола ялаташ. Из болх беча наха эша хьалаш вIаштIехьдаха деза, кхашка болх бе цар дог оттаргдола гIулакх де деза. Оаха лаьрхIад ялат чуэца шерра социалистически яхь йоаржае. Дерригa балхаш деча йоаржаергья бригадашта, звеноштa, къаьст-къаьстача наха юкъе яхь. Партийни организаце берригa къахьегамхой оарцагIбоах КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра.

Трибуна тIа я шурий промышленноста управлене начальник нов. **Яковлева.** Цо йоах республика колхозийи совхозийи фермай болх тоабар бахьан долаш баха нах шурийца а шурий продуктащца а дикагIа Iалашбе торо я хIанз шурий промышленноста предприятей. Бахача наьха хьашташ дикагIа Iалашде гIерташ дика продукци мара арахецац хIанз дукхача предприятеша. Цхьабакъда, йоах нов. Яковлева дукха моттигаш нийслу стандартни йоаца продукци арахецаш, шура хьайиеш цун хьоанал лохъеш, кхы гIулакхаш леладеш. Уж гIулакхаш леладеш бола нах гуча а баьхе, доагIаш дола таIазар ду оаха.

Шурий промышленноста предприятешка хьачулуча продукце дикал лакха лоаттае декхарийла ба хIара колхоза, совхоза кулгалхойи специалисташи. Царна ха деза цIена, доагIача тайпара шелъяь, лакха кондици йола шура мара тха предприятеша хьа ца эцалга. Цхьабакъда, из бокъонца кхетадаь № 1 йолча шурий совхоза болхлой мара бац хIанз укх сахьате. Цар паччахьалкхенга хьатела шура хила еззача тайпара дика я, хIаьта цо шерра шера дикка ахча а хьу продукци дика хиларах шурех боагIача маьхал совгIа.

Наьсарен, Грозненски, Наурски, Шаьла, Ачхой - Мартана яраш санна йолча районашка каст каста чIоагIа телхаю шура кийчъяра стандарташ, шура хьаийеча пункташка цар дIачутела шура бIеха хул, цкъаза миста а хьоанал кIезига йолаш а хул. Дуккхача боахамий зоотехникаш, юрта боахама министерства специалисташ бокъонца оарцагIбалац фермашка порядок яра, цига доагIаш дола санитарни хьалаш хилийтара, хIара доярканa кулгах хьакха йовлакх, сапа, спецбаракъа хургдола гIулакх вIаштIехьдаккхац.

Дуккхача боахамашка долаш да шурий хьоанал мел я хара эша хьалаш. «Терский» совхозе лабаратори я цу гIулакха яь, хIаьта а май бетта цигара хьаккхехьа продукци малагIча кандицех я къоаста а ца деш кхухьар. Цхьадолча боахамий кулгалхой шоашта тIалатта бехктокхам вIалла кхетабеш а бац. Масала, Шелковской районерча «Червленский» яхача совхозера хьакхухьача шурий хьоанал 3 процентага а кхачац. «Победа» яха Сунженски колхоз дика боахам ба. Цу боахамо а шин дийнахьа кхихьар цу тайпара шура, цудухьа расчет йича шин дийнахьа 918 килограмм шура эшайир колхоза.

Шефски балхах лаьца дийцар Новогрозненски ТЭЦ парткома секретара нов. **Ширяева.** Тахан укх пленуме юрта боахама болхлоша деча къамаьлага ладувгIаш дикка дог гIоздоал, хIана аьлча бIубенна дувц цар шоаш де лаьрхIарех, йоах цо ше къамаьл де волалуш. Шоай низах иштта бIубенна уж хилар КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша даь хIама да. Юрта боахам дегIабоалабеча тхоашкара доагIа дакъа лаца гIерт тхо, энергетикаш а. Оаха хаддаза новкъостал ду Ведана районерча оахоша шевство лелаеча Орджоникидзе цIерахча колхоза. КIезиг-дукха гIулакхаш даьд оаха цунна хIанзле а. Мехка тIа эггара хьалха Ильича лампочка лотаяьраш тхо, шефаш дар. Иштта новкъостал дир оаха хьайра вIашагIйолла колхоза хьайбаш леладерашта искусственни шура кийчъю аппарат еш да тхо хIанз. Колхоза коммунисташа декхарах гойтара агитаце щиташ а кийчъю оаха. Ка бола ялат хьокхача хана колхоза кхашкарча станашка концерташ увттадеши беседаш еши хургба тха самодеятельни артисташи агитатораши. Уж дерригa гIулакхаш предприяте коммунисташа отта а яь шефство лелаеча колхоза коммунисташца йийца а йийца йолча планах деш да.

Эггара тIехьа трибуна тIа ваьннача Шаьла районни юрта боахама управлене начальника нов. **Литвинова** аьлар: социалистически декхараш кхоачашдара гIулакх дика дIадолаьд тха боахамаша укх шера. БIаьсти дув ялаташ ханнахьа дIадийнад, царна лерттIа Iунал ду, ка бола ялат чуэца доладеннад. Дика толамаш даьхад тха хьайбаш леладераша а. 18 июнь тIакхоачаш ах шера йола дулх дохкара план 101 процент, шура йохкара 97 процент, фуаш дохкара — 96 процент кхоачашъяьй района боахамаша.

Нов. Литвинова цIераш яьхар кхашкарча балхашта а хьайбаш леладеча а хьалха латтарий. Падвугаш хIама да, йоах цо, цхьадолча боахамаша меттел районерча ерригача колхозашеи совхозашеи а шоай экономика чIоагIъеш хилар. Юрташкара коммунисташ хьалхашка латта декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIбоахаш ба.

Керттерча декхарех цаI да ахкаx бокъонца пайда эцар, хьайбашта кхоачамболлаш доакъар кийчдар. Доакъар кийч а деш доахана Iа доаккхаргдолча дIатIаозаш латт. Дукха хьайбаш лоам дахийтад. Дийнахьа буси 700-800 грамм тIакхеташ тоалу уж цига.

ДIахо Литвинова дувц юрта боахама министерствагара, планови органашкара, «Сельхозтехника» объединенегара шоашта эшача новкъостлах. Эсала латт механизаце гIулакхи фермашка доакъар кийчделгеи. Геттара кIезига я кирпичик, шифер, кхыйола гIишлой материалаш.

Къаьстта теркам тIабахийта дийцар оратора тхьамка леладара гIулакх. Iалаьмате чехка вIаштIехьбаккха беза сушилка боахам. Дукха хало лов керда йиллача «Автуринский» совхозо. Тха а кхыча районий а боахамашта рассада кийчъяьй цу совхозо, хIанз из мичa хьоргья хац. Цо хьахьокх цхьадолча боахамий кулгалхоша тхьамка кIезига уйла еш хилар.

* * *

Пренеш чакхйоалл. Дийцача дехах пленумо шерра соцам тIаийцар.

1965-1970 ШЕРАШКА ЮРТБОАХАМА ПРОДУКТАШ ИЙЯРА ПЛАНИЙА КПСС ЦК МАРТОВСКИ ПЛЕНУМА СОЦАМГА ХЬЕЖЖА РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ЮРТБОАХАМА ПРОИЗВОДСТВО ДIАХО ДЕГIАЙОАЛАЯРА ДЕ ДЕЗАРИЙ А ХЬАКЪЕХЬА

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА VIII ПЛЕНУМА СОЦАМ

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Колхозашкеи совхозашкеи зоотехнически а ветеринарно-профилактически а болх тоабе, племенной болхи хьайбашта искусственни осеменени елгеи вIаштIехьдаккхара юкъера кхоачамбоацараш дIадаха, хьайбаш леладеча фермашкара санитарни хьал дар тIа даккха; доаханнеи коатIарча оалхазараштеи инфекционни лазараш хулийтаргдоацеи дIадоахаргдолеи гIулакхаш кийчде а тIагIертта-чакхдаха а.

Юкъарча хьайбай боахама чIоагIа доакъарий база хьаелга вIаштIехьдаккха, силосан мошача доакъарийнеи лаьрхIа хьажкIаш, корнеплодаш, кхыйола доакъарий культураш кхеяра агротехника тоае а цар хьувкъам лакхбе а, доакъарийна лаьрхIа пожнивной культураш дIаювлга шерра юкъекхахьа.

Комбикормай промышленность республике дIахо дегIайоалалаяра де дезар де, арахецача комбикормай дикал наьха санна лакхъе а цар ассортимент шеръе а. Комбикормови промышленность Iалашьяра, хIаьта иштта колхозийи совхозийи производственни гIулакхашта кхоачамбара а дулха тIехкий хьоар, доакъарий дрожжаш, аьла хьоар дукхагIа даккха.

Экономически хьокхамаш лакхде, хьайбай продукташ яхарга дIаухача къахьегамген доакъарашкеи додар кIезиг а деш, уж яхарга дIабода мах лохбе.

Фермашка халача балхашта еш йола комплексни механизаци, Iилмана карагIдаьннараши хьалха латта опыти, боахама расчета элементаш тIагIертта юкъекхахьа.

Доакъараш кхеделгеи кийчделгеи вIаштIехьдаккхара юкъера кхоачамбоацараш дIадаха, йол хьакхареи силос йоллареи темпаш сихъе а кийчдеча доакъарий дикал лакхъе а, лоамашкеи гослесфонда лаьтташкеи йол кийчъяра йолча торонех бизза пайда эца, ча, гIадамаш, гидуаргий кортилгаш цIендаь хьагулделга Iалашде, соахкарчарех юхедиса доакъараш нийс а даь дIаоттаде. Доакъарий учет тоае, кийчдарга хьежжа уж хьайбай фермашка тIаозилга Iалашде, леладе бехктокхамерча нахага дIалала, доакъараш талхаргдоацеи лечкъадергдоацеи гIулакхаш вIаштIехьдаха.

Хьайбай помещенеш хьалъяреи царна ремонт яреи болх цIенхаштта тоабе.

6. ХьалхагIа Iоаяь хиннача опытах пайда а эцаш, КПСС ЦК октябрьски, ноябрьски (1964 ш.), мартовски Пленумий решенешка хьежжа партийно-организационнии политически болх хьалда тоабелга КПСС райкомаштеи горкомаштеи, юххьанцарча партийни организацешта тIадилла. Партийни кулгалдара стиль а методаш а эргайоахаш тоае, администрироване, командоване, лоадам боацача гIулакхаш тIа гIолла, боахама кулгалхошта хьалхара доал де гIертара элементаш дIаяха. Моттигашка организаторски болх тоабара, партеи правительстваи директиваш миштa кхоачашъю хьежара. советски, профсоюзни, комсомольски организаце, боахама органий балха тIа практически новкъостал дара уйла дукхагIа тIаяхийта.

Ерригача партийни комитетий, юххьанцарча организацей керттера низаш юртбоахама производство дIахо айяра, колхозийи совхозийи боахама инициатива мамогта дегIаккхувлара, комплексни механизаци юкъекхахьара, Iилманна карагIдаьннарехи хьалха латтача опытахи шерра пайда эцара, колхозхойи совхозий болхлойи материальни безам совбаккхара овлангарча дешашта тIадерзаде. Производство вIашагIйоллареи цунна планировани яреи даькъе шоашта еннача бокъонех колхозашеи совхозашеи, цу юкъе боахама хьашташи паччахьалкхен хьашташи цхьана тар а деш, бизза пайда эцаргбола гIулакх вIаштIехьдаккха.

КПСС обкома пленумо КПСС райкомийи горкомийи уйла цIаькха а къаьстта тIаерзаю колхозийи совхозийи юххьанцарча парторганизацей авторитети лоархIами лакхбар а чIоагIбар а доккхача маIанера гIулакх хилара. Партийни комитеташа даим царгара новкъостал ийде деза, цар инициатива, самодеятельность, колхозашкеи совхозашкеи латтача гIулакхашта хьалхара бехктокхам лакхбе, боахама гIулакхашта тIахьожам лоаттабара йола бокъо чакхъяккхара царна новкъостал де, коллективашта юкъе кхетама болх бе беза.

7. Кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, царна кхетам балара, партийнии паччахьалкхени аппарата ерригача звеньяшка, общественни производства ерригача участкашка дисциплина чIоагIъяра болх тоабара, юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи планаш тешшаме кхоачашъяра хьалхара хIара кулгалхочун бехктокхам лакхбара КПСС райкомаши горкомаши, советски а юртбоахама а органаш декхарийла е.

Колхозий председателийи совхозий директорийи кадраш-чIоагIъяра де деза гIулакхаш чакхдаха, цу гIулакхаш тIа дукхагIа кийчо йолаши инициатива йолаши бола нах ахийта.

Юкъерча звенох йола кадраш юрта боахама специалистащца чIоагIъянза ярг ца хилара къаьстта уйла тIаерзае.

Юрта боахама специалистий лоархIам лакхбелга Iалашде, беркате болх бара царна эша хьалаш хилийтара дукхагIа йоакхо е.

8. Политически агитацеи пропагандаи боарами чулоацами лакхбар, юртбоахама культурай хьувкъам лакхбар, юкъарча хьайбай продуктивность айяр, къахьегама овсарле лакхъяри юрта боахама продукташ яхарга дIабода мах лохбари духьа лелаю пайданера социалистически яхь дикагIа вIаштIехьъяккхара КПСС райкомаш, горкомаш, колхозийи совхозийи юххьанцаpа партийни организацеш декхарийла е.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш а партга хьежжа тIайийца КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советеи соцамаш а юрташкарча ерригача коммунисташтеи къахьегамхоштеи шерра дIадовзийтилга а кIоаргга цар сакхетам чу дувшаделга а ерригача партийни организацей, республика идеологически фронта болхлошха йолча дулгалдеча кадрай керттера декхар лархIа.

Денна дикача чулоацамцеи дог тешадеши къахьегамхошта дIабовзийтанза баргбац юрта боахама деррига доакъош чIоагIа айдара партеи Советски правительстваи чакхдоахача гIулакхий Iалаьмате боккха лоархIам.

Берригa идеологически, массово-политически болх айбара, юрта боахамах лаьца партеи правительстваи яь решенеш дIайовзийтара даькъе бокккхача лоархIаме хила дезаш да республиканских моттигереи кепа йоазув, радиои телевидении, кино, гойтара агитаци, агитатораш а пропагандисташ а, хIаьта иштта «Знание» яха общество а культурно-просветительни учреждениеш а. Цу гIулакха биззагIа пайда эцанза баргбац организаторскии политическии балха формаехи методехи, из тIаберзабе беза къахьегамхой дIахо оарцагIбахара, лаьттанцареи хьайбашкареи йоала продукташ яхареи паччахьалкхенга йохкареи планаш толаме кхоачаш а тIехкхоачаш а яра.

9. ХIанз лакха хьувкъамаш кхедар духьа лоаттабеча къовсама хоадамбеш йола ха — дIайийнача хIамашта гIулакх дареи ка бола ялаташ чуэцареи ха хьатIаэтта хилар теркал а деш, КПСС обкома пленумо парте обкома бюро, республика Министрий Совет, парте райкомаш, горкомаш, райисполкомаш, горисполкомаш, профсоюзни, комсомольски организацеш, юртбоахама органаш, колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла бу хIара бригаде, отделене, звено дIайийнача хIамашта гIулакх дара болх малагIча хьала тIа ба хьежа, дIайийнача хIамашта гIулакх деча къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхараи техниках пайда дикагIа эцараи сихха де дезар де, болх булургбола нах кхашка деча балхашта шерра юкъеоза.

Ялаташ чуэцараи кийчдараи еш йола кийчо укх гарггарча деношка йизза яь яккха. Ялаташ чуэца ерригa агрегаташ шин сменах болх бергболаш механизаторашца кийчъе; ялаташ чуэцаш боаккхача нахa лерттIа культурно-бытовой хьалаш хилийта. Ялаташ чуэца доладеннача хьалхарча денношке а денз ялат чуэцача хIара машино балха овсарле лакха йолаш болх белга Iалашде, ялат хьокхача, оардача, дIаозача хана ца дойта, ялатий учет лелаелгеи цIи ялараx а лочкъадарах а из лораде ха оттаделгеи вIаштIехьдаккха.

Ялаташ чуэцача ханна хIара боахаме 1966 шера дIадувча ялатий фу дIаоттаде, хIаьта иштта чах аргIаш дара, ягIийса юххаш тедара, ялаташ чуийца даьннача кхашка доакъарийна лаьрхIа культураш дIаера, гуйран ялаташ дIадераи зябаи лаьтта ахара балхаш дика чакхдаха.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленумо партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеш, юртбоахама органаш, ерригa къахьегамхой тIахьех юртбоахама балхаш шоай ханнахьеи дикеи чакхдахар, 1965 шера тIайийца декхараш кхоачашдар, оттаяь паччахьалкхен заготовкай планаш кхоачашъяр духьа лаьца социалистически яхь шерагIа йоаржаяра, колхозашеи совхозашеи паччахьалкхенга планал совгIа ялат, дулх, шура, юрта боахама кхыйола продукташ йохкача юкъе доккха дакъа лоацилга, КПСС ЦК мартовски Пленумо хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачащделга Iалашдара.

Армянски ССР. Ший вахарах дола хIамаш дувцара чIоагIа тIера ва Норагах яхача юртара бIаь шу дьнна курд Амоэ Аслан. Ше сов хьалха ваь хилара раьза воацаш дIадоладу цо ший къамаьл. ТIаккха цигга ше воладу хьакхетаве:

— Хьалхара шовзткъе итт шу къе вахаш даьккхад аз. ВорхI шу даьлча гIокказа гIончалла балха вахар со. Цул тIехьагIа бежа Iу хилар сох, къе а бокъо йоацаш а дар са вахар. Са цхьанне дар мара децарий? Берригача курдий вахар а дар цхьатарра даькъаза. Вахара хиланза даргдоаца рузкъа луш йола керттера говзал - гIокказал. Атта дацар иштта вахаш шовзткъе пхийтта шу даккха. Беза мухь а хинна са качдаьккар уж.

Армени советски хинначул тIехьагIа курдий вахар хувцаделар. Цхьатарра бокъонаш йола республика членаш лоархI оаха тхоаш. Дукха курдий моттигерча Советий, республика Лакхехьарча Совета депутаталла хержаб.

Курдий бераш деша дахад, хIаьта хьалхарча классе а денз шоай наьна мотт Iомабу цар. Из хьехаш ба педагогаш курдий. «Рай Таза» («керда никъ») яхаш тхоай газет арадувл тха республике. Курдашта лаьрхIа Армене кепа детташ арадоах шоай наьна меттала книжкаш.

Республикански Академе ба курдий Iилмахой. Ереванcки паччахьалкхен университете, Политехнически, Медицински институташка армянашца цхьана дешаш ба итташ курдий. Комитета цIерахча Ереванcки паччахьалкхен консерваторе лакхера музыкальни образовани ийю курдий мехкараша. **А. ОВЧИННИКОВА сурт. ТАСС фотохроника.**

ДИКТАТУРА ОТТАЕ ДАГА ВА ЭРХАРД

БОНН, 18 июнь. (ТАСС). Тахан Бонне хиннача пресс-конференце ше къамаьл деш, малхбузен-германски канцлера Эрхарда бакъдир, ФРГ юкъе а йолаш НАТО «атомни директорий» вIашагIйолла аьнна США оборона министра Макнамарас енна предложени Бонно «бакъахьа лоархIаш» хилар.

Мадарра аьлча, тIема диктатурага а Малхбузен Германе бахача наьха юхейиса демократически бокъонаши паргIатонаши дIаяхарга а вугаш йола «чрезвычайни законодательство» Малхбузен Германе тIаэцара тIехьа волаш дар Эрхарда даь къамаьл.

ДIахо йодача хана ГДР-е хулча лейпцигски дунеи халкъашта юкъерча ярмарке дакъа лацара американски фирмашта новкъарле ца е аьнна США правительства яьча решене хьакъехьа кепа йоазон тIа арадаьннача хоамех лаьца ше дувцаш, канцлера аьлар, американски Iаьдалаша из решени яь «халахет» шийна. Эрхарда белгалдаьккхар, малхбузехьарча державаша «малхболен блока паччахьалкхенашцарча торговле хьакъехьарча дешах цхьа позици» вIаштIехьъяккхара ФРГ тIехьа хилар.

Малхбузехьарча мехкий ГДР-цара торгови бувзамаш кIоаргдаларца дувзаденна ГДР-а «кредиташ телара» духьала волаш къамаьл дир Эрхарда.

Эрхарда белгалдаьккхар, ше керте латтача правительства лерхIача керттерча хIамаех цаI — из «Европа политически цхьоагIо» вIашагIйоллилга хилар. Бонне из кхетаю, экономически, политически, военни даькъе малхбузеневропейски паччахьалкхенашта юкъе ФРГ доале поазицеш дIахо чIоагIдуш санна.

АПАРТЕИДА ПОЛИТИКА ХАРЦАХЬА ЛАЬРХIАЙ

НЬЮ-ЙОРК, 17 июнь. (ТАСС). Укх тIеххьарча шин дийнахьа Къулбехьен - Африкански, Республикерча гIулакхашка хьожаш хиннача, апартеида дешашта ООН-а къаьстта вIашагIъеллача комиссе Кхерамален Совет тIагIертта тIахьийхар массе оагIув чулоацаш йола экономически санкцеш ЮАР-а духьальяхараи ЮАР-а керттерча торгови партнерашкара, эггара хьалхарча аргIанна Англегара, США-гара, Францегара, апартеида политика лелаелга Ферврда правительствана могийташ дола деррига гIулакхаш ЮАР-цара сов чехка хоададелга хьадехараи.

АХ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА

Семилетка тIеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра яьржача яхье боккха къахьегама толам баькккхаб бурув тохача Карабулакски контора мехкдаьтта лехараша, 14 ди хьалха кхоачашъяьй ах шера план.

Ер шу доладелча денз 19500 метр совгIа бурув техад мехкдаьтта лехараша.

Цу тайпара толам баккха бурув деттарий вIаштIехь даьннад керда техникеи толашагIа йола технологии кхетамца балха юкъейоалаярах. Мехкдаьтта лехараша бизза пайда эц керда техниках. Кхоачам ба, дерригача 1965-ча шера керда техника юкъейоалаяра планах доагIараш миссел долча ГрозНИИ конструкцех хьадаьча дикача цхьа шарошечни буроех буровикаша хIанале а пайда ийцаб аьлча. 90 процент гарга кхоачашъяьй дIамига диаметр йолча бурошца скважинашта бурув тохара план.

Яхье хьалха йоагIа мастераша В. В. Буняева, А. Ф. Панфилова, А. П. Золина, Н. М. Губина, Г. Н. Горлова кулгалдеш йола коммунистически къахьегама цIи делаю бурув тоха бригадаш. Цар массане кхоачашъяьй ах шера план.

Карабулакски бурув деттача контора мехкдаьтта лехараша хIанз шоай берригa ниа тIабахийтаб семилетка тIеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа.

А. БАКАЛЮК,
Карабулакски бурув деттача контора техотдела инженер.

Доазол дехьара

«ДОАГАДАЬЧА ЛАЬТТАН» ТАКТИКА

НЬЮ-ЙОРК, 18 июнь. (ТАСС). «Лотадаьча лаьттан» тактикага бовлаш латт Вьетнаме американски агрессораш. Тахан Iуйрийна взрывчаткаи напалмаи бIаьш тоннаш чутехай «В-25» яхача США ВВС еза-йоккхача бомбардировщикаша, американцашта партизанаш хийттача бахьанна. Сайгонера гаьна йоацчаш уллача ши квадратни миль хиллал йолча джунглей районе.

Цхьабакъда, эггара йоккхагIа йола американски бомбардировщикаш тIалакхарах а, йоах американски агентстваша, гучох лоадама аьттув ца баьнначоа тара да. АП корреспонденто хоам бу, «ерригa район техкача лаьттан тIарча бIунашта цхьаккха а венна противник кораваьвац» яхаш.

«В-52» яхача бомбардировщикий цхьа Iул гIеттад Гуамерча американски базера. Бомбаш чуетта езача районе дIайолхача новкъа Iалаьмате йоккха ши машин сигал шоайла вIашагIа а кхийтта, океана чу лийгай. Цхьа летчик веннав, ворхI «де доацаш вайнав» аьнна хьакхайкаваьв.

В-52» яхача дуккхача американски самолеташца деш дола дов доашхаш, Сайгонерча ЮПИ корреспондента Рей Херндона язду, хIанз американски авиаци эггара хьалха дIайолаеннай Вьетнаме юкъ-юкъерча моттигашта бомбаш чуеттара меттел «шоллагIча дунен е Корея тIем тIа санна цхьаккха къахетам боацаш бомбаш чуетта». «Дуккха самолеташ цхьана тIалехкаро, — йоах Херндона, — къаьгга хьахьеккхар, сигалара Iочу КъилбаседерЧа санна, иштта Къулбехьен Вьетнамерча а коммунисташта духьала тIа-тIа чIоагIагIа тIом бе ВIашагIкхийтта Штаташ кийча хилар».

ЛОАРХIАМЕРА ВИЗИТ

БЕЛГРАД, 18 июнь. (ТАСС). «Дика кхетадеш да президент Тито СССР-е вахар вай шин мехка халкъий уйла тIаэза ца Iеш, дерригача дунен а уйла тIаозаш хилар», — язду «Вечерне новости» яхача югославски газето «ЛоархIамера визит» аьнна корта а болаш язъяьча статья тIа.

Югославскии советскии кулгалхой вIашагIкхетаро, йоах статья тIа, торонаш хулийтаргья эггара актуальнегIа йолча дунен халкъашта юкъерча проблемашта пайдана а хургдолаш дIа-юха дагабовла. Президент Тито СССР-е хиларах шин мехка юкъе дIайолаенна массе тайпа боарамереи вахара дерригача доакъошкеи вIаши юкъе контакташи визиташи лоаттаяра пайданера практика дIахо яьяр хургхилар белгал а даьккха, газето дог тийша язду, цу визито шин мехка юкъера бартцхьоагIон гIулакхаш дIахо дегIадоаладара новкъостал дергхилар.

Иштта дог тийша ше хиларах дувц вокх белградски сайрийнарча газето а — президент Тито Советски Союзе вахарах югославо - советски бартцхьоагIон гIулакхий даькъе санна, иштта дунен халкъашта юкъерча массе тайпа гIулакхий даькъе а геттара лоархIаме результаташ хургхиларга дог даха йиш я яхаш яздь долча «Политика экспрессо».

АЛЖИРЕРА СОБЫТЕШ

ПАРИЖ, 19 июнь. (ТАСС). Сувсара лоархIамерча событей арена хилар Алжирах. Цу городера хьаухача хоамех, алжирски эскара доакъоша дIалаьцай стратегически пункташ, го баьб правительства резиденценеи Жоли яхача, президент Ахмед Бен Белла чуIеча вилланеи, хIаьта иштта кхыйолча правительственни учрежденешта а. Алжираи арахьарча дуненнеи юкъера телефонни бувзам хоадабаьбар.

Делкъал тIехьагIа алжирски радиос хьалкхайкабир дерригa Iаьдал дизза ший бе доаллаш йола революционни совет вIашагIъелла хиларах бола хоам. Цу хоама кулг яздаьд, Франс Пресс яхача агентства яхачох оборона министр а премьер - министра заместитель а хиннача полковника Хуари Бумедьена, Алжирски къаман халкъа халкъа эскара генеральни штаба начальника.

Малхбузехьарча агентстваша деча хоамех, президент Бен Белла Iаьдала доалера дIаваьккхав.

АВТОБОАХАМЕРА ТАХАНАРА ХЬАЛ

Вай республике тIехьабусачарех дуккхача хана денз лоархIаш хьабенаб йIаьххача хана Наьсарен автобоахам. Кулгалхой хувцалора, хIаьта гIулакхаш шоаш хиннача бесса дусар.

Боккъалдар аьлча, АТХ начальник хиннача нов. Аушева дукха хIама даьд из боахам тIехьабусачара хьалха баккхара. Автопарках пайда эцараи паччахьалкхен план кхоачашъяраи дика толамаш даьхад цо.

Укх деношка тха рейдови бригада хилар цу боахаме. Ялат чуэпара автомашинаш мишта кийчъяьй а(автопарка технически хьал миштад а хьежар тхо.

ХьалхагIе ала йиш я тха, кердача 1965-ча шера АТХ коллективо дика толамаш даьха хилар. Хьалхарча квартала план 103,4 процент кхоачашъяьй цо. Темпаш кхы лаьгIца йолийташ къахьег шоллагIча квартале а. Къаьстта дика толамаш даьхал беза мухь дIа - юха кхахьара даькъе май бетта.

Боахама доалахьа я 163 автомашина. Юккъера лаьрхIача хIара дийнахьа гаражера царех 110 автомашина мара араялац.

Керттерча инженерацa нов. Корнтоевца къамаьл хилча тхона гучадаьлар автомашинашта ремонт е квалифицировании болхлой тоъаш боацилга. — Къаьстта чIоагIа эшаш ба тхона, — аьлар керттерча инженера, — газосварщикаши электросварщикаши.

Квалифицированни болхлой ца хилар бахьан долаш вIаштIехьдалац автомашинашта лерттIа ремонт е. Цул совгIа АТХ коа дукха машинаш латт болх ца беш.

10 совгIа «ГАЗ-51» яха автомашина латт гараже переменни передачай коробкаш йоацаш, — йоах гаража заведующе нов. Имагожева.

Ужжал хIана яц аьнна автомашинаш латт подфарникий сигнальни повороташ, спидометрий шерстернеш а троссаш а ца хиларах хьатоае йиш йоацаш. Йолаш яц боахаме ремонтни база а.

ХIанз керттера теркам тIабахийтаб укхаза ялат чуэца автомашинаш кийчъяра. Ала деза, цу бехктокхамерча гIулакха боахамо дика кечам баьлга. 15 июне технически кийча яр 80 автомашина. Цу массане болх бергба «Назрановский» совхозе ялат чуэпача. ХьалхагIе а белгала яь я маршруташ, бе беза никъ, шофераша кхача буаргбола моттигаш. Ерригача машинех 2 колонна яьй. Колоннашта керте латт опыт йола шофераш.

Автоколоннаш кийчъеча дика къахьегаш ба слесараш Борзов Якъуб, Шадыжев Рамзан, плотник Эсмурзиев Махьмад - Гири, кхыбараш.

Беза мухь дIа-юха кхахьара даькъе дика толамаш доах боахамо, бакъда, автобусни парко массаза кхоачашъяц план.

Массанена ховш да, моллагIча маршрутах дIа - юха уха автобусаш тIаьк аьнна нахах хьалйиза хулга. Долче, ховш да автобусий водителех цхьабараш кулга цIена боацилга. Цудухьа каст - каста моттигаш нийслу укхаза кулга цIена боаца шофераш паччахьалкхен киса кхувдаш.

Цхьабакъда, нийса хургдацар план кхоачаш ца ярах бола берригa бехк автобусий водителашта дIатIабиллача. Цу гIулакха новкъарле еш дола кхы бахьанаш а да укхаза.

Боахама доалахьара дукхагIа йола автобусаш тиша я. Цудухьа каст - каста йох уж. Цу бахьанех массехк ди доаккх автобусаша еха латташ. ХIаьта паччахьалкхен план-м ше йолчча бесса юс.

Укх кердача шера цIена 10 автобуси 4 таксии хьаэца езаш яр АТХ. Таханарча денга боахамо хьайийцар 3 автобус мара яц. Ер шу доладелча денз боахама планаца лоархIаш я 10 автобус. Йоацаш йолча цу автобусашта а план тох. Цу дерригача бахьанех вIаштIехьдалац паччахьалкхен план кхоачашъе.

Рейдови бригада:
Б. АРЧАКОВ, ВЛКСМ Наьсарен райкома инструктор (комсомольски прожектора член).
У. АБАДИЕВ, «Ленина никъ» яхача районни газета болхло.
В. МАРЗИЕВ, тха собкорр.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ СИХА ДIАДАХА ДЕЗА

Шелковской район Менжинске цIерахча колхоза жа лоргача пункташка дукха кхоачамбоацараш да. Ларга йиш йолча бесса сиха а дика а ларгаш цига жа, устагIаш тIара цIенна, юхе ца дуташ, тха хьа даккхац. Жа мишта лорг хьожаш саг вац. Тхан дикал белгалйоаккхаш йола анализаш ший ханнахьа хьа ца телар бахьан долаш. Хьадаьккха тха хан-ханнахьа дIаккхахьап заготконторе. Цудухьа дукха тха Iов из тха доаккхача пунктгашка заготконторе дIадахьа йиш а йоацаш.

Жа лоргарий къахьегама овсарле лакхъяра, цар болх кхетамца вIаштIехьбаккхара кIезига терко ю колхозе. Тесса битаб укхааа агитмассови а кхетама а болх. Из тоабара сагота вац колхоза парткома секретарь нов. Голышев. Цхьаккха противопожарни средство яц, паччахьалкхен партийни тIахьожам лелабара новкъостала йола группаш а вIашагIъехкаяц. **Д. ТЕРЕНИН.**

ПАРТИЙНИ ХРОНИКА

Боккхача лоархIамера болх дIахьо Шаьла района пропагандисташа, лектораша, агитатораша. Укх деношка хиннача парте райкома бюро заселане царех толашагIа бараш. парте лош къахьегамхошта шерра дIадовзийташи шоашкара балха тIеи общественни вахареи хьокхамаш телараш республикански районнии «Сийлен доска» тIа бахарах дийцар.

Бюро соцамца: Шаьла № 1 йолча юкъерча школа семинарски группа пропагандист И. М. Жуков. № 2 йолча бархI шерарча школа семинарски группа пропагандист Э. Я. Езиева. Мескер Юртарча юкъерча школа лектор-атеист Баширов Ваха республикански «Сийлен доска» тIа бахара белгалбаьб.

Района Сийлен доска тIа баьхаб «Автуринский» яхача совхоза агитатор Х. Хатуев, «Шалинский» совхоза пропагандист А. Куртамирова, «Джалка» яхача совхоза цхьоалагIча отделене пропагандист Джанаралиев Ваха.

* * *

Укх тIеххьарча хана КПСС Нохч ГIалгIай обкома VII пленум хинначул тIехьагIа къаьстта парте Грозненски райком дукхагIа терко е яьнай юххьанцарча партийни организацей лоархIам лакхбареи цар денал айлареи дешай.

* * *

«Староюртовский» совхозеи «Новый быт» яхача колхозеи хиннача партийни организацей секретарий кустови семинарашка гулбеннараша ладийгIар: «Партийни организацешка массово-политически болх тоабара де дезараш», «КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра партийни организацешта — хьалхашка латта декхараш» яхача парте райкома болхлоша яьча докладашка.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочийи» «Комсомольское племяи» газетий обзор. 7.20 — Хоамаш. 7.40 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала). 7.55 — Передачай программа. 8.40 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.50 — Ашараш. 16.00 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16,10 — фортепьянаи оркестраи лаьрхIа йола Листа шоллагIа концерт. 16.35 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45 — Литературни передача (нохчий меттала). 17.00 — Къонал яха передача (гIалгIай меттала). 17.15 — Промышленноста болхлошта передача (эрсий меттала). 17.30 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.45 — «Советски Союза йиза а хьадда а социализм котьялар» яха беседа. 18.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.35 — Лирически иллей концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 12.00 — Спортивни ахка. 12.20 — Лоацаметражни фильмай сборник. 18.20 — Ялаташ леладархой сайре.

Город Грозне, Чернышевске улицагIа, 15, вахача гр-нина **Эсембаев** Владимир Мухтаровича суде деннад город Каратау, Фасфаритни улицагIа, 5, яха ший сесаг **Осмаева** Эльвира Гамидовна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда гор. Грозне, Заводской района халкъа суде.

Город Грозне, Стахановций улицагIа, № 1/4, йолча цIагIа вахача гражданина **Яровой** Василий Кондратьевича суде деннад город Грозне. Стахановций улицагIа № 1/4, йолча цIагIа яха гражданка **Яровая** Анна Семеновна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Ленински района халкъа суде.

Город Грозне, Иванова городоке, Ключевая яхача улицагIа, № 28, йолча цIагIа яхача гражданка **Занкина** Екатерина Яковлевнас суде деннад Нохч-ГIалгIай АССР Наурски района Николаевски яхача станицерча Кооперативни улицагIа, № 62 йолча цIагIа, вахача гражданиннагара **Занкин** Иван Яковлевичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда Наурски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 12-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахареи, промышленнии, юртбахамеи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ053794. Заказ № 3567.